SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

KNJIŽEVNE NOVINE

ORGAN SAVEZA KNJIŽEVNIKA JUGOSLAVIJE

BROJ 32 GODINA II | Adresa uredništva i administracije: Francuska 7 — Telefon: 28-098 | BEOGRAD, UTORAK, 9 AVGUST 1949 | LIST IZLAZI JEDANPUT NEDELJNO UTORKOM | PRIMERAK 3 DINARA

Univerzitetska biblioteka "Svetozar Marković" Beograd - reh 349

TITO U MAKEDONIJI

Slavko JANEVSKI

Danima pre proslave dana petogodišnjice Narodne Republike Makedonije proneo se glas, prodro i u najudaljenija sela, uzdrhtala su srca:

— Tito dolazi!

Ali to su bila nagađanja. Prosto — želja, koja je snagom lavine podigla ljude i ponela ih u susret dragom liku čoveka. A zatim, šaputanje je preraslo u glasan oduševljeni razgovor. U svitanje praznika, zajedno sa ilinjskim praskozorjem, zadrhtala je u blagom vazduhu vest o dolasku Maršala.

Na nekoliko sati pre početka zaista retkog mitinga, bujica šarolikog sveta preplavila je trg grada u radosnom iščekivanju. Tri stotine i pedeset hiljada makedonskih trudbenika nestrpljivo je očekivalo svoj veliki susret sa Titom... Najednom, iz mase je zadrhtao nerazgovetan žagor; prošao je gradom, prerastajući u grmljavinu klicanja: — Ti-to, Ti-to, Ti-to...

Udarnički ritam britkih slogova probijao se do poslednjih redova i vraćao ponovo do prvih mekim, toplim ritmom:

— Nie Makedoncite Tito si go sakame...

* * *

Iz krajnjih redova zgusnute, ustalasane mase, probija se prema tribini starica moriovka, bleda i zadihana, sa sivim, grozničavim sjajem ispod retkih obrva. Probija se starica vešto i moljaka tihim sopranom:

— Sine, golube, dušo majčina... propusti, baba da vidi...

Dugo se probija do kordona mladih, svečano ozbiljnih milicionara. A zatim ponovo moli, uzbuđena kao devojčica:

— Deco, zlatni moji, puštajte...

Oči pune vlage kratkovido se naprežu, tanka, ljubičasta usta podrhtavaju. Prilazi joj potpukovnik iz Titove garde i vodi je bliže tribini. Starica gleda, suze ne može sakriti, reči joj se sapliću o bezube desni:

— Mili... Doživela sam... Mili..

Najpre su se mladići dosetili, a zatim su i stariji prihvatili. Vešto održavajući ravnotežu, stojali su jedan drugome na ramenima, istezali znojave vratove, smešili se krajevima plavih, smolastih ili tamnih očiju. Na ramenima novih odela ostaju sivi, prašnjavi otisci stopa. Njišu se ljudske glave, prigušeni šapat probija iz suvih grla:

— Drugovi, vidim ga...

— U uniformi je...

— Đilas je s njim.

— Sekretari partija svih republika... Lazo...

Naprežu se; balansiraju do bola na prstima, pritiskuju jedan drugoga ramenima, žale što nisu viši. Drveće oko trga puno je ljudi. Ali grane su žilave i pune soka; savijaju se, podrhtavaju, dodiruju jedna drugu, stresaju sa sebe lišće, ali ljude drže. Zavide im oni na zemlji — ipak su najbolje videli Tita. Šiptar, kvadratnog lica i duvanom nagorelih brkova, uveče je među svojim seljacima bio najvažnija ličnost:

Mlad seljak, pegav od sunca, zbunjeno se okreće u vihoru ljudi. Jedan mu je opanak spao sa noge, ali on se probija snažnim grudima ka prvim redovima. On po svaku cenu mora videti iz blizine Maršala, a zatim će omladinskom aktivu u selu dugo pričati o svojim utiscima. Starica, do očiju pokrivena crnom maramom, majka poginulog partizana, smežuranim dlanom briše rumene očne kapke. Srećna je — videla je Tita.

Tri stotine i pedeset hiljada ljudi slušaju najmilijeg čoveka, prate njegove pokrete, upijaju njegov lik u svoja srca, nabrekla nežnošću i toplinom, slivena u jedan veliki i snažan otkucaj — Ti-to, Ti-to...

* * *

Delegaciju predstavnika masovnih organizacija, drug Tito je sačekao na vratima sobe sa blagim osmehom u plavim očima jezerskih dubina. Na preplanulom licu, iznad muške brade, lako osmehnuta usta, čudno skladna sa ispupčenim, snažnim jagodicama; iznad visokog čela na kome miruju lake bore lako se talasa tamnosiva kosa, prošarana belinom. Kada gledaš lik druga Tita ne možeš a da ne razmišljaš o svemu onome što je bilo u toku Oslobodilačke borbe naroda Jugoslavije. U tim očima ima mnogo više nego što se može rečima iskazati. Meni se čini da se u tom dubokom plavetnilu u isto vreme može pročitati izraz unutrašnjeg života, velike ljubavi prema ljudima, izraz veličine titovske misli. I, svakako, u toku rata, za vreme ofanziva, kada je trag krvi Titove ostao na bojištu, natapajući golu zemlju razrivenu nemačkim haubicama, te oči su morale blistati studenilom hladnog čelika, sjajem iza koga su se naslućivale strateške misli najpre, a zatim i veliki zamah graditelja. Reč druga Tita postala je danas moćno oružje masa u borbi za marksističku istinu. I ne samo kod nas. U Bugarskoj mi je jedan pesnik rekao: »Mogu ja pisati o svemu, ali se ne usuđujem o Titu, jer to bi moralo biti svetlo i veliko kao što je i sam...« Decembra 1946, sreli smo se u Tirani sa nekoliko albanskih radnika. Nismo mogli razgovarati jer nismo imali zajednički jezik, ali nas je jedan od njih zagrlio, tiho šapućući: »Tito, Tito...« Nismo se mogli sporazumeti ali smo se ipak razumeli. Ime druga Tita postalo je internacionalan pojam borbe i izgradnje. I ne samo u Bugarskoj i Albaniji, već i u svim onim zemljama Zapada i Istoka, čija rukovodstva danas ratuju protiv nas propagandom, ekonomskim blokadama i diverzijom.

Drug Tito je proveo u razgovoru sa nama više od jednog sata, vrlo zadovoljan naporima našeg naroda u borbi za ostvarenje Plana. Želeo je da mi govorimo o izgradnji, o životu naših ljudi, o organizacijama, o Ilindanskom ustanku — ali, najpre od zbunjenosti a zatim i zbog toga što smo skupoceno vreme želeli iskoristiti da što više čujemo od njega — ćutali smo.

Onda ću vas morati intervjuisati... — lako se je osmehnuo, gledajući nas pažljivo.

Neposredan topli kontakt bio je stvoren. Naš veliki drug želeo je da od svakog čuje ponešto i, eto, oslobođeni, iako sa malim podrhtavanjem u glasu i sa ponekom nezavršenom rečenicom, govorili su drugovi, oslobađajući se postepeno zbunjenosti. On je najviše govorio o stavu informbiroovskih zemalja prema Novoj Jugoslaviji, objašnjavajući potankosti toga spora.

Kada je drug Tito završio, drug Đilas nas je obuhvatio pogledom i Njegoševim stihom pogodio našu misao o stavu i načinu borbe Informbiroa:

Kome sila leži u topuzu
tragovi mu smrde nečoveštvom...

Odlazeći od Maršala, od drugova Đilasa i Kuliševskog, mi smo još dugo govorili o ovom susretu. Prepričavali smo Titove reči, izmenjivali utiske... Osećao sam — svako će od nas dugo i sa oduševljenjem pričati poznanicima i bliskima o prazniku srca, o mitingu osećaja, o njemu — našem velikom, besmrtnom drugu.

IZLOŽBA FOTOGRAFIJA »NAŠE KIPARSTVO XIX. I XX. STOLJEĆA« U ISTRI

U nizu izložbi koje će ove godine biti prikazane po svim većim mestima Istre Ministarstvo prosvete NR Hrvatske organizovaće krajem ovog meseca izložbu fotografija »Naše kiparstvo XX stoleća«. Izložba, popraćena predavanjima o hrvatskoj kulturi, biće najpre otvorena u Puli, a zatim u Raši, Labinu, Poreču, Rovinju i drugim turističkim i industriskim mestima Istre.

ŽAN KASU

Ovih dana doputovao je u našu zemlju Žan Kasu, poznati francuski književnik i javni radnik.

Žan Kasu spada u red onih pisaca koji su između dva rata, kada je u Francuskoj besnela pesimistička dekadentska literatura, umeli da shvate da ugroženu kulturu čovečanstva mogu spasti samo napredne društvene snage, predvođene Komunističkom partijom.

Kao privrženik romen-rolanovskog humanizma, Žan Kasu se još u prvim godinama posle prvog svetskog rata približio časopisu Erop, najnaprednijoj francuskoj reviji toga doba, i postao njen stalni saradnik, a docnije i glavni urednik. Tada je u francuskoj književnosti rovario mondenski nihilizam, nadrealizam, aristokratizam duha i mizerabilizam — dekadentske književne pojave koje su skidale s kapitalističke stvarnosti odgovornost za društvenu trulež i rugobu, vezujući sudbinu književnika i javnih radnika za život i moral »200 porodica«. U toj književnosti koja je stavljala pod sumnju ideju ljudske sreće, kao nešto ograničeno, antiintelektualno i bezvredno, suprotstavljaju ći umetnost stvarnosti i odvajajući se sve više od naroda, trebalo je zaista da jedan književnik raspolaže sa mnogo moralne snage i puno vere u zdrave narodne snage, da bi se nepokoleblivom odanošću vezao za istinske vrednosti kulture i čovečanstva. Žan Kasu je imao i dovoljno moralne snage i dovoljno vere u zdrave narodne snage. On se nije dao povesti pokolenjem pisaca koje se kao unakaženo rodilo posle prvog svetskog rata i nije pao pod uticaj duha gospodstva tadašnje feudalno-mondenske francuske književnosti, nego je zajedno sa Martenom di Garom, Žan Rišar Blokom i L. Gijuom stao u odbranu kulture, čiji je postupak već bio ugrožen fašizmom.

Žan Kasu

U doba kada je Narodni front u Francuskoj bio miniran iznutra tvorcima Minhena, Blumom i Daladjeom krivcima za »nemešanje« u španski građanski rat, u toj kužnoj atmosferi imperijalističke stvarnosti pred rat, pisci koji su širili kapitulantsku zarazu, na čelu sa Žil Romenom, pokušavaju da miniraju iznutra tek stvoreno jedinstvo francuske progresivne književnosti. Žan Kasu, u društvu s Musinakom, Aragonom i Eliarom, vodi tada upornu borbu protiv demoralizacije, za čast i dostojanstvo francuskog naroda. Rat, objavljen u jesen 1939, sprečio je da se ta borba razvije.

Žan Kasu ne napušta prve redove kulturnog fronta ni za vreme hitlerovske okupacije i petenovske reakcije. U najtragičnijim danima leta 1940, a i docnije kada se razvio otpor u Francuskoj, Žan Kasu, u gestapovskim tamnicama i na slobodi, umeo je da sačuva čast čoveka, rodoljuba i progresivnog pisca, ostajući dosledan samom sebi i veran slobodarskoj tradiciji francuske kulture i francuskog duha.

Književno delo Žana Kasua obilno je i raznovrsno, ali se pripovedna proza i roman mogu smatrati kao njegovi najobuhvatniji književni radovi.

Već u prvim njegovim knjigama proze (do 1933): Bečke harmonije, Ključ snova, Zemlja koja ne pripada nikome, Kao jedna velika slika i Nepoznati u podrumu oseća se snažan pisac, blizak životu i stvarnosti. Ta dela odišu i srećnom mešavinom realnosti i fantazije, što će se docnije kod Kasua još jače ispoljiti, a naročito u njegovom najznačajnijem i najboljem delu, u romanu Pariski pokolj, gde dolazi do punog izražaja to uspešno sjedinjavanje raznovrsnih pa čak i oprečnih književnih tendencija velike francuske književnosti XIX veka, a pre svega dveju osnovnih: balzakovskog realizma i romantizma.

Žan Kasu se istakao i kao polemičar i pisac ogleda o problemima francuske i evropske kulture. Poznati su njegovi polemički članci u časopisu Erop, njegove studije o Tolstoju, Serventesu i Goji.

Kao prevodilac Žan Kasu je zauzeo vidno mesto među prevodiocima španskih klasičnih i savremenih naprednih dela. Rođen u Španiji (1897) gde je proveo i jedan deo svog života on je u prevode lope de Vega, Servantesa, Albertija i Garsije Lorke umeo da unese lepotu jezika i osećanje za specifičnost španskog života.

Njegove pesme, a naročito Trideset i tri soneta koje je napisao u gestapovskom zatvoru za vreme okupacije, zaslužuju naročitu pažnju. Za pojedine od tih pesama moglo bi se reći isto ono što je sam Kasu rekao za španske pesnike u svom predgovoru za zbirku Romansero građanskog rata: »Poezija treperi u srcu pesnika sjedinjujući se sa čitavim jednim narodom koji je kroz vekove sačuvao ponos i bes pred zločinačkom istorijom«.

Aleksandar VUČO

SLOVAČKE NARODNE SVEČANOSTI U BAČKOM PETROVCU

Tradicionalne slovačke narodne svečanosti, održane 6, 7 i 8 avgusta u Bačkom Petrovcu, bile su i ove godine velika manifestacija političke i kulturne slobode i svestranog razvitka slovačke nacionalne manjine u Jugoslaviji. U izvođenju bogatog kulturno-umetničkog i sportskog programa uzele su učešće, pored Slovaka, i ostale nacionalnosti Vojvodine, sa svojim pozorišnim ansamblima, horovima i folklornim grupama. Centralno slovačko amatersko pozorište u Bačkom Petrovcu prikazalo je pozorišni komad iz narodnog života »Hajduk Janošik« od Martakove.

OGLEDALO

Jakov LEVI

Pogledaju li se u ogledalu — i samima će im poziti
(Prema jednom francuskom piscu)

Imenu Hersta i Mak Kormika pridružilo se Judinovo. I danas se može govoriti o herstovsko-kormikovsko-judinovskoj vesti o Jugoslaviji kao o jednom istom tipu dezinformacije i klevete, makijavelističke podlosti i moralne pokvarenosti.

Protiv socijalističke Jugoslavije — monopoli i Informbiro služe se istim sredstvima, pomažu se i dopunjuju.

Neka nam njihov lik osvetli i ovaj mali dnevnik — neobična, ali poučna hronologija jedne jedine nedelje napada na ovu našu svetlu, čistu, žuljevitu i herojsku stvarnost tvrde ali veličanstvene izgradnje socijalizma.

31 jula 1949

Daleko od grčkog naroda, od njegovih misli i njegovih stradanja, daleko od njegove borbe i dušom i telom, rukovodioci Komunističke partije Grčke nastavili su prljavu igru Informbiroa klevetom o »razbijačkoj aktivnosti KPJ u grčkom demokratskom pokretu«. Radio-Prag i Tirana, poljski »Žeč pospolita« i bugarski »Rabotničesko delo«, TASS i »Sabad nep« — svi oni kojima je na jeziku solidarnost sa grčkom stvari a u delima likvidacija grčkog oslobodilačkog pokreta i pokušaj pravdanja izdaje, — prihvatili su i rasturili dalje taj zločinački proizvod judinovske mašte.

Zar je onda čudo što se i londonski »Tajms« — »Tajms« generala Skobija, »Tajms« intervenata, »Tajms« krvnih neprijatelja grčkog oslobodilačkog pokreta, pridružio Informbirou člankom o »Titovim agentima iza linija grčkih pobunjenika«?

»Etnos«, list ubica grčkih demokrata, piše: »Cena dinaru usklađena prema dolaru. Jugoslavija je bila prinuđena da kapitulira pred Zapadom«.

Originalna misao Atine? Ne, već monarhofašistički prevod sledećeg komentara Radio-Budimpešte: »Vest da je fiksirana vrednost dinara prema dolaru partiski krugovi ocenjuju kao pravu revoluciju. Jugoslovenski izdajnici nastavljaju naveliko rasprodaju Jugoslavije«.

Ali — češkoj kruni je, na primer, davno pre dinara utvrđen odnos prema dolaru.

Pa šta onda? »Etnosu« i Budimpešti nije stalo do činjenica: prvome je u interesu samo da produbljuje rascep u socijalističkom frontu, — drugoj da ga opravda.

1 avgust 1949

Zaharijades prosipa svoj informbiroovski otrov: »Tito je još 1943 godine doneo plan da zauzme celu Jegejsku Makedoniju i jegejski deo Soluna...«

»Tajms« ga dopunjava zajedno sa »Mondom«, »Mesadjerom« ili »Skanteom«: »Izbeglice u Skoplju upravljaju svoju aktivnost na dovođenje grčke Makedonije pod jugoslovensko vođstvo«.

I ponovo Zaharijades u organu Informbiroa: »Komunistička partija i revolucionarni pokret u Grčkoj nalaze se bar od 1943 godine između dve vatre: imperijalizma i monarhofašista s jedne, i Titove klike i njene intervencije s druge strane«.

Zar sve ovo nisu podjednako prljavi napadi s podjednako prljavim ciljem borbe protiv socijalističke Jugoslavije? I šta oni znače za antiimperijalistički pokret kada ih u društvu sa Zaharijadesom, »Tajmsom« i drugima prihvata, na primer, Tirana, u isto vreme dok Atina sve otvorenije preti da će »goniti grčke partizane na albanskoj teritoriji« — to jest da će monarhofašističke trupe upasti u Albaniju — pa čak i ostvaruje tu pretnju?

2 avgusta 1949

»Rabotničesko delo« piše o Ilindenu, spominjući — kao i uvek — ime Makedonije samo onda kada time treba da kamuflira svoje velikobugarske hegemonističke apetite: »Makedonsko stanovništvo Pirinske oblasti, zajedno s bugarskim narodom, izgrađuje osnove socijalizma u Bugarskoj«; »Jegejsko stanovništvo vodi junačke borbe za pobedu grčke demokratske revolucije, koja će i njemu doneti slobodu«; »Vardarsko stanovništvo ustaje protiv klike Tita i Koliševskog«. Zaključak treba da se nametne sam: »jegejci« ratuju protiv monarhofašista za slobodu, »vardarci« ustaju protiv »klike«, a jedini »pirinski« Makedonci uživaju socijalizam u Bugarskoj. Znači — izvolite se priključiti »socijalističkom« — »bugarsko-pirinskom kraju«. I neka vas ne brine sličnost naših informbiroovskih (velikobugarskih) prohteva sa monarhofašističkim (ovi u poslednje vreme uporno viču da je »Vardarska Makedonija, od Ohrida do Skoplja i dalje... bila i ostala grčka«), jer mi smo (tj. in formbiroovci i velikobugaraši) apostoli prave vere judinovske, po milosti Iiformbiroa i volji opet Informbiroa — vaši bogomdani gospodari.

Razlike tu zaista nema: miljenici Informbiroa iz Sofije i miljenici imperijalista iz Atine podjednako su iskrivili vratove bacajući oko na jedinu postojeću, živu, stvarnu, slobodnu državu makedonskog naroda.

3 avgust 1949

TASS piše da je »vrlo čudnovato« što Truman »ukazuje da grčki partizani i dalje koriste jugoslovensku teritoriju«; svojim »čuđenjem« sovjetska agencija nastoji da Trumanovu izjavu prikaže kao američki pokušaj **negiranja**, to jest **»prikrivanja«** onog »opštepoznatog prelaska Jugoslavije u imperijalistički tabor«.

Pariski »Komba«, opet, javlja obratno: »Truman potvrđuje da Beograd više ne pomaže grčke partizane«; ovaj list, sa svoje strane, nastoji da Trumanovu izjavu prikaže kao **potvrdu**, odnosno **»otkrivanje«** tog »prelaska Jugoslavije na stranu Zapada«.

Tu je zaista i onima s desna i onim »s leva« potpuno svejedno kako se »dokazuje« ono što im godi: Informbirou da ima »potvrdu« o »izdaji Jugoslavije«, a imperijalistima da mu za to pružaju sebi svojstvene argumente, jer je rascep u frontu socijalizma njima i te kako po volji.

Upravo zato izjava bugarske vlade o »merama za sprečavanje prelaska bugarsko-grčke granice u oba pravca« nije smetala Radio-Bukureštu da kao još jedan »dokaz« naše »saradnje s imperijalistima« navede kako se »monarhofašisti raduju zatvaranju jugoslovensko-grčke granice«; zato je »Dejli grafik« objavio »internu informaciju« o tome da »Britanija i Sjedinjene Države snabdevaju Tita specijalnim benzinom za vazdušne snage«; zato monarhofašistički radiokomentator Zvolopulos uzima pod svoje Zaharijadesove tvrdnje o tobožnjim jugoslovenskim pretenzijama i slaže se sa njim da one »rečito govore o nacionalističkim težnjama Tita prema Jegejskoj Makedoniji«; zato TASS pušta da »Unita« i »Paeze« objave izmišljotinu o sastanku naših pretstavnika sa američkim generalom Bredlijem, kako bi je onda on preneo (jer ne želi da se sam kompromituje ako takvu glupost objavi iz sopstvenog izvora); zato rimski »Tempo« nudi Informbirou vesti svog dopisnika iz Stokholma prema vestima Skandinavske informativne agencije o tome da je prema nekim vestima u Zagrebu održana tajna »antisovjetska« konferencija; zato, najzad, Internešenel njus servis iz Beča piše (a Rajter i drugi prenose) da »u austriskoj prestonici kruže glasovi o pretstojećem susretu maršala Tita i de Gasperija«, dok »Dornale d'Italija« kopira Informbiro i javlja o jugoslovenskom »antibugarskom« stavu, a Bukurešt tvrdi da je »po zamisli Tita Albaniju trebalo anektirati i prisajediniti Jugoslaviji«.

Ovaj istočno-zapadni propagandni susret na istoj stazi, ovaj zajednički beskrupolozni pohod Informbiroa i imperijalista — nije slučajan. Nije slučajno što Informbiro sada protura klevete o »proganjanju izbeglica iz Grčke u Jugoslaviji« isto onako kao što to Radio-Atina čini već godinama, ili što Prag javlja o »teroru u Buljkesu« istim rečima kojima se služe monarhofašisti. Postalo je obično da se informbiroovska štampa hvališe informbiroovskim, a atinska dražinovskim pokretom među jugoslovenskom emigracijom u SAD, jer — oba su »pokreta« podjednako antijugoslovenska. Nije, na kraju, nikoga iznenadilo što se glasila KP Austrije slažu sa svojim desno-socijalističkim pandanom (kao i juče protiv Osvobodilne fronte tako i danas) u napadima na Demokratski front radnog naroda, niti se iko čudi što austriski ministar unutrašnjih poslova, Helmer, deli mišljenje TASS-a, Radio-Budimpešte, Praga, »Skanteje« i sl. — da je pariski diktat »veliki uspeh«.

Najzad, jedan italijanski list donosi recept: »Jedini **način da se dobije natrag** STT jeste naimenovanje guvernera Trsta, što bi značilo povlačenje svih stranih okupacionih snaga« (a posle bi već valjda išlo glatko!).

Čije je ovo iredentističko mudrovanje? U kojoj to redakciji nastavljaju danuncijevske tradicije? Je li to napisao »Uomo kvalunkve« ili možda neki monarhistički organ? Ne, ne i ne: ovo je nepatvorena misao informbiroovskog »Paeze«, kojoj nemaju ništa da prigovore ni imperijalisti (koji poklanjaju Trst Italiji već dve godine kao da su ga u najmanju ruku dobili i sami na poklon), ni italijanska šovinistička reakcija. A da se svi tako lepo tamo slože — to je zasluga Informbiroa koji ih je ujedinio na antijugoslovenskoj platformi, potpuno u duhu svog »internacionalističkog« principa jedinstva bez razlike sviju koji su protiv Jugoslavije.

Cenu tog »internacionalističkog« jedinstva Informbiroa sa imperijalistima i njihovih dogovora na račun Jugoslavije treba da plate narod Slovenačke Koruške, Grčke i drugi. I, kad je sporazum tu, onda nema razloga da se protiv Jugoslavije ne istupi zajednički: u Austriji, pa i u Grčkoj i drugde, ako se tiče Jugoslavije, dve strane barikade postaju jedna, jer su socijalistički principi u Informbirou zamenjeni trgovinom, a mešetarska zakulisna igra imperijalističkog tabora nije zamenjena ničim.

Pa, ako cilju odgovaraju sredstva — a odgovaraju — onda ovaj zajednički cilj informbiroovaca i imperijalista nije ni manje ni više prljav od sredstava kojima se služi. A to je zaista dovoljno da se o njemu kaže.

NOVA PESMA O SOVJETSKOM PASOŠU

Karikatura Z. Džumhura

**Majakovski: »S takvom bih naslađom mučen, šiban bio, da padne mi šaka toj kasti!«
— Ne bojte se, drugže Majakovski: ovo su sad naši, sovjetski građani!**

PISMO ZDENKA ŠTAMBUKA ANTONINU PELCU, AKADEMSKOM SLIKARU IZ PRAGA

Savetnik Ambasade FNRJ u Pragu, književnik Zdenko Stambuk, uputio je pismo Antonjinu Pelcu, češkom akademskom slikaru. U pismu se između ostalog kaže:

Gospodine,

Na dan 12 juna objavljena je u »Rude pravu« Vaša »karikatura« Tita — »Put ka socijalizmu«, koja je izazvala duboko ogorčenje svih poštenih ljudi i ovde u Čehoslovačkoj. Pa i ako u današnjoj situaciji nije moguće odgovoriti na sve napade, klevetanja i laži koje štampa i radio stanice narodnih demokratija i SSSR-a šire o mojoj zemlji i njenom rukovodstvu i ako nije običaj da se jedan predstavnik strane države obraća čoveku, koji je uvredio njegovu zemlju, činim to ipak, jer sam uveren da imam na to prava. Da, imam na to prava kao kulturni radnik svoje zemlje, kao čovek koji je još pre rata ovde studirao i koji je od tog vremena u svakoj prilici radio na zbližењu naših naroda, koji je bio jedan od retkih ljudi koji su uspeli da godine 1938 dođu u Čehoslovačku, da se zajedno sa vama bore protiv hitlerizma, koji je posle rata bio i jedan od utemeljivača Društva Jugoslavija—Čehoslovačka, i postao tajnik njegovog odbora za Narodnu Republiku Hrvatsku, kao pisac koji je prevodio dela vaših naprednih pesnika i pisao o vašoj literaturi i o vašem životu i borbi, kao rukovodilac Hrvatskog državnog izdavačkog preduzeća u Zagrebu, koje je na moju inicijativu izdalo prvo izdanje Fučikove knjige »Reportaža pisana pod vešalima«, i kao već 20 godina dosledan i veran prijatelj Vašeg naroda i Vaše otadžbine. Naposletku, imam na to prava kao stari borac Komunističke partije Jugoslavije, kao partizan od prvog dana borbe protiv fašističkih okupatora svoje zemlje, kao patriot svoje socijalističke otadžbine i ljubitelj istine, koja je za mene iznad svega dragocena. Imam na to prava i u ime svog dvogodišnjeg iskrenog i predanog rada na produbljivanju kulturnih odnosa između naših zemalja i na svojoj zvaničnoj dužnosti, koju mi je poverila Jugoslovenska Vlada, pa bih je i danas ispunjavao isto tako savesno, da oni, koji su kod Vas narušili sve časne obaveze prema Jugoslaviji, nisu jednostrano prekinuli sve kulturne odnose i umesto njih uveli odnose gotovo neprijateljske, šireći tendenciozne laži o svemu onome što se događa u Jugoslaviji i sakrivajući istinu o našoj zemlji od vaših narodnih masa. Ali kad i ne bi ničega od svega toga bilo, imam na to prava kao čovek, koga ste uvredili u nečemu što mu je najdragocenije, tj. njegovu socijalističku otadžbinu i njegovu Komunističku partiju, njegova životna nastojanja, njegovu životnu perspektivu, njegovog ljubljenog oca i učitelja, vođu, divnog čoveka, voljenog druga, maršala Tita.

Obraćam se Vama, jer sam uveren u to da ste priložili svoje ime jednoj skroz pogrešnoj stvari sa nemoralnim motivima, pod uplivom lažne i neiskrene propagande, koju već godinu dana vode vaša štampa i radio stanice, ali koja nije uspela da uveri široke slojeve Vašeg naroda u tačnost zvaničnih postupaka i oficijelnih optužaba protiv Jugoslavije, jer češki narod ima zdrav smisao za istinu i sačuvao je duboke simpatije prema junačkom narodu Jugoslavije i njegovom slavnom vođstvu na čelu sa maršalom Titom. I to zato što zna da Jugoslavija i njeno vođstvo ne samo što su vodili besprimernu borbu u prošlom ratu protiv zajedničkog neprijatelja i izvojevali velikim žrtvama svoju slobodu, već i zato što Jugoslavija danas vodi junačku borbu za prave socijalističke odnose između socijalističkih zemalja, za dosledno sprovođenje načela marksizma-lenjinizma u tim odnosima, za čistotu ovog revolucionarnog učenja i njegove revolucionarne prakse, za komunistički moral u odnosima između komunističkih i radničkih partija, za načelo ravnopravnosti i suvereniteta naroda, — jer u međunarodnom radničkom pokretu i naprednom taboru ne samo da su uvedena marksistička načela i metode — već i načela i metode revolucionarnom marksizmu-lenjinizmu neprijateljske.

Kome je dakle bila potrebna Vaša karikatura? Narodu ove zemlje, koji voli Jugoslaviju i veruje u njeno isprobano i internacionalističko vođstvo? Vašoj otadžbini, koja izgrađuje socijalizam? Vašoj radničkoj klasi, koja svakim danom sve više i više shvata sramnu i lažljivu kampanju protiv Jugoslavije, kampanju koja tera vodu na mlin našim zajedničkim neprijateljima, zapadnim imperijalistima koji se trude na svaki način da onemoguće i nama i Vama da ostvarimo socijalizam? Ili možda Vama lično, koji ste se za vreme rata borili u SAD za slobodu i suverenite svoga naroda i države?

Smatram da niste svesni onog što radite. O kad biste bili toga svesni, nikad ne biste učinili to, što ste sada uradili.

Znate li vi uopšte šta se dogodilo u Skoplju? Naravno da ne znate, jer i Vas su o tome lagali. Čehoslovačka je isporučila NR Makedoniji električnu centralu, koju su vaši monteri gradili dobro i s uspehom, kako to umeju vaši ljudi, kada znaju da rade za dobru i ispravnu stvar. Mladi makedonski narod, — mlad kao svojim novim Ustavom, jer je, rastući rame uz rame s jugoslovenskim narodima, izvojevao prvi put sada pod vođstvom KPJ i maršala Tita svoju slobodnu Republiku, makedonski narod, koji danas sa velikim elanom izgrađuje svoju republiku, uz pomoć ostalih republika Jugoslavije, — dočekao je i bratski primio čehoslovačke montere koji se nisu mogli ni na šta požaliti, dok nije bila izdata generalna zapovest: onemogućiti Jugoslaviji da ostvari svoj Petogodišnji plan izgradnje socijalizma, da bi se ovim neuspehom, kad već nije bilo moguće na drugi način, moglo doći do dokaza za sve one gnusne i bedne klevete koje se u zadnje vreme od strane pristalica Informbiroa upućuju Jugoslaviji i njenom vođstvu. U nizu kominformskih mera bilo je na redu da Čehoslovačka prekine sve trgovinske odnose sa Jugoslavijom i investicioni i trgovinski ugovor koji je pre izvesnog vremena Vaša Vlada potpisala jednostrano ukine, ali ne u interesu čehoslovačkog naroda i države, nego na neizmernu štetu Čehoslovačke. Vi naravno ne znate, jer vrlo često se prećutkivalo da je Jugoslavija isporučivala Čehoslovačkoj dragocene sirovine, kao bakar, olovo i druge metale, i da je, u najtežim danima za vašu ishranu, na preklinjujuće traženje Vaših najviših rukovodilaca, isporučivala meso i onda kada ga nije imao ni naš vlastiti narod; da je to istina, to će Vam potvrditi svaki pošteni čovek u Čehoslovačkoj spoljnoj trgovini i industriji: da smo uvek i potpuno ispunili sve ugovore i trgovinske odnose s Vama, da su oni uvek bili korisni Čehoslovačkoj i onda kada se, ne našom krivicom, trgovalo više na kapitalističkoj nego na socijalističkoj podlozi, za koju smo se mi svesrdno i zalagali i prema njoj se u potpunosti i ravnali ukoliko je to druga strana ugovornica dozvoljavala. Vi takođe ne znate da je incident u Skoplju bio beznačajan incident između ljudi pri piću, koje je nekoliko dana pred dolazak naše trgovinske delegacije u Prag iskoristilo Vaše rukovodstvo da u masama čehoslovačkog naroda izazove antijugoslovensko raspoloženje, da taj narod mirno i bez protesta primio prekid trgovinskih odnosa s Jugoslavijom, ne pitajući se kakve će teške milione koštati ovaj od nekuda naređeni postupak, kakvu će nenaknadivu štetu čehoslovačka industrija od toga imati. Hteo bih samo da se informišete o posledicama prekida trgovinskih i investicionih ugovora od strane vaših odgovornih organa, koji ustalom to ne drže u tajnosti i koji će Vam vrlo rado dati o tome potrebne informacije. U isto vreme želeo bih da se informišete i kod Vaših montera koji su došli iz Jugoslavije kako su tamo živeli i šta radi makedonski narod, koji sa gnušanjem i preziranjem prati kampanju protiv njega i nemoralnu borbu koju protiv nje vode pristalice Informbiroa, protiv njegovih junačkih napora u izgradnji socijalističke otadžbine i protiv naroda FNRJ. Njima je, naravno, naređeno da ne smeju govoriti ni dobro ni loše, jer je bilo jasno da loše neće govoriti i, naravno da kao časni ljudi neće da lažu. Svaki od njih mogao bi da Vam kaže kako ništa nije znao o incidentu, dok nije došao u Vašu ambasadu u Beogradu, i kako uopšte nije održan nikakav sastanak »napadnutih« sa koga bi bila poslata rezolucija Vašem poslanstvu u Beogradu; kako su se Vaši monteri bratski rastali sa radnicima i pretstavnicima Narodnog odbora u Skoplju, na vrlo lepom banketu, kako je dakle ceo taj incident bio iskorišćen samo zato, da se među našim narodima izazove šovinistička mržnja, što im ipak nije uspelo i nikad uspeti neće, jer naš narod voli češki i slovački narod, kao što i Vaš češki narod voli jugoslovenske narode — svoju vernu braću i iskrene saradnike na zajedničkom putu ka socijalizmu.

Ne, gospodine, Vama nije poznata istina o ovim stvarima, i zato ste sad zaprljali Vaš rad karikaturiste u očima poštenih ljudi.

Vi isto tako ne znate (jer su Vas i u tome lagali) šta se radi na jugoslovenskim granicama za posljednih nekoliko meseci. Rezolucija Informbiroa vaskrsnula je još tinjajuće šovinizme u Bugarskoj i u Albaniji i u Mađarskoj. Ja o tome ne moram govoriti Vama, koji ste sigurno informisani bar o situaciji na Vašoj istočnoj granici. Mi smo bili prvi koji smo pružili prijateljski ruku mađarskom narodu i oprostili strahovita zločinstva i nenaknadive štete, koje je mađarska vojska nanela Jugoslaviji. Mi smo dali punu ravnopravnost mađarskoj manjini u Jugoslaviji još 1945, bez ikakvih ograničenja. Međutim, mi smo se morali dugo boriti i za daleko manja prava za naše ljude u Mađarskoj, koja su danas zbog posledica Rezolucije Informbiroa ponovo likvidirana. Zato Mađarska danas organizuje na svojoj teritoriji grupe sabotera i špijuna, koje organi bezbednosti ove socijalističke zemlje šverc uju u Jugoslaviju, da tamo sprovode špijunažu i sabotažu i na taj način da ometaju socijalističku izgradnju druge socijalističke zemlje.

Kad prilike ne bi bile u stvari ovakve, kako biste tumačili to, da se nijedan najmanji incident nije odigrao na mađarskoj državnoj teritoriji, i da nijedan vojnik mađarske granične straže nije napadnut ili ubijen na mađarskoj teritoriji od jugoslovenske pogranične straže, da su se svi provokatorski incidenti odigrali na jugoslovenskoj državnoj teritoriji? Neću da ovde govorim o sličnim incidentima na granicama Bugarske i Albanije, koji dokazuju da su provokacije na jugoslovenskim granicama u poslednje vreme, osim incidenata na grčko-jugoslovenskoj granici, koji iz istih razloga organizrju ceo četiri godine grčki monarhofašisti, namerno i sistematski organizovane iz jednog centra sa istom tendencijom izazvati nemire u Jugoslaviji, onemogućiti mirni socijalistički rad njenih radnih masa, a pored toga sakriti pred sopstvenim masama, nezadovoljnim pritiskom i postupcima prema Jugoslaviji karakter sopstvenih postupaka, izazivati u ovim masama šovinistička raspoloženja i mržnju prema Jugoslaviji i pribaviti sebi argumente koji bi, bar spoljnim izgledom, i ako lažni, mogli nadoknaditi sav nedostatak ma kakvih argumenata za klevete i lažne optužbe koje pristalice Informbiroa bacaju neprestano i uporno na socijalističku Jugoslaviju da bi prikrili svoj strah pred vlastitim narodom koji već počinje tražiti da mu se otkrije istina, dosada prikrivena, naročito vrstom gvozdene zavese kojom oni žele da Jugoslaviju odvoje od svojih masa.

Naši trgovački ugovori sa Zapadom ne dostižu ukupnu svotu poljskog ugovora sa Velikom Britanijom. Pokazalo se da smo suviše lakoverni (možda je to taj nacionalizam za koji nas okrivljuju), da smo posle rata blizu 80% naše spoljne trgovine, orijentisali na zemlje narodne demokratije i SSSR, koji su nas, kako imate sada mogućnosti da se uverite, ostavili na cedilu usred ispunjenja našeg Petogodišnjeg plana, da bi nam onemogućili izgradnju socijalizma u Jugoslaviji i da bi nas kaznili za to, što ne dozvoljavamo da se sa nama postupa kao sa beznačajnom državicom negde na Balkanu, jednom od država kojima je kako je pre izvesnog vremena napisao Boris Poljevoj (ne isključujući ni Čehoslovačku), svetlo marksizma-lenjinizma donela Crvena armija svojim oružjem.

Tako, gospodine, izgleda istina koju niste znali, ali koju je trebalo da znate pre nego što ste uzeli pero u ruke da prljate jedan narod i njegovog voljenog vođu.

Jednom kada ova istina pobedi, što će se sigurno dogoditi u interesu nas sviju i u interesu našeg zajedničkog puta ka socijalizmu, jednom kad opet prevlada razum, ravnopravnost u odnosima između naših zemalja i svih zemalja narodne demokratije, vi ćete morati crveniti zbog stvari koju ste danas uradili. Pošto smatram da ste ipak častan čovek, koji je protiv svoje volje i pune svesti bio prisiljen na takav postupak, tražim od Vas da se ove Vaše »karikature« odreknete.

I ako to ne može biti potpuna satisfakcija narodima Jugoslavije, koje ste vi uvredili, biće bar dokaz Vaše dobre volje da ispravite ono što ste uradili.

Zdenko ŠTAMBUK

Borba za stvaranje narodne književnosti Nove Kine

Prva svekineska konferencija književnika i umetnika

Prva Svekineska konferencija književnika i umetnika otpočela je u Pekingu, prvom kineskom kulturnom centru, drugog jula 1949 godine.

Konferenciji je prisustvovalo 207 književnih radnika, 86 umetnika, 250 pozorišnih pisaca, reditelja, glumaca, glumica i filmskih radnika, 68 kompozitora i muzičara i 3 stručnjaka za narodne igre iz svih delova Kine, uključujući i one delove koji još nisu oslobođeni od Narodnooslobodilačke vojske. Bila je to ubedljiva manifestacija jedinstva kineskog naroda na polju umetnosti i književnosti.

Konferencija je izabrala pretsedništvo od 99 članova, a za pretsednika poznatog pisca i istoričara Kuo Mo-jo-a, dok je za potpretsednike izabrala romanopisca Mao Tuna i kritičara Ču Janga.

Posle uvodne reči Ku Mo-joa govorio je Ču De, vrhovni komandant Narodnooslobodilačke vojske. Posle njega govorili su pretstavnici narodne vlade Severne Kine, Komunističke partije Kine, pretstavnici demokratskih stranaka i grupa i masovnih organizacija.

Prvoga dana sednica je zaključena pošto je komandant štaba specijalne vojne jedinice Severne Kine Li Hsue predao zastavu u ime Narodnooslobodilačke vojske Severne Kine. Na zastavi je pisalo: »Borci polažu svoje žarke nade u vas«.

Konferencija je čula izveštaje o radu umetnika i književnika u Kini i prihvatila pravila za Svekinesku federaciju književnika i umetnika.

Nova kineska kultura povezana je sa revolucijom

Srž novog kineskog kulturnog pokreta bila je celo vreme čvrsto povezana sa demokratskom revolucionarnom borbom kineskog naroda, počev od četvrtomajskog pokreta 1919 godine. To je slavna stranica nove kineske kulture — izjavio je general Ču De, vrhovni komandant Narodnooslobodilačke vojske Kine, koji je govorio u ime CK KP Kine.

Levičarska književnost i umetnost Kine razvila se u toku deset godina građanskog rata, posle neuspeha prve Velike kineske revolucije (1925—1927), a naročito na oslobođenim teritorijama i u redovima Narodnooslobodilačke vojske umetnost i književnost bili su povezani, na još široj bazi, sa revolucionarnom borbom naroda, rekao je general Ču De.

Za poslednjih trideset godina, nastavio je on, nova kultura i umetnost privukle su veliki broj omladine na put revolucije. Mnogi književnici i umetnici prišli su ovoj borbi i žrtvovali živote za revoluciju.

On je podvukao da još veća odgovornost pada na književnike i umetnike u periodu izgradnje nove Kine. General Ču De je zatim pozvao književnike i umetnike da zbiju svoje redove i da pojačaju rad koračajući u susret svetloj novoj epohi.

Borba za izgradnju i stvaranje narodne umetnosti i književnosti Nove Kine

U svom izveštaju »Borba za izgradnju i stvaranje narodne umetnosti i književnosti nove Kine«, Kuo Mo-Jo, pretsednik Prezidijuma ove konferencije apelovao je na jedinstvo svih književnih i umetničkih radnika koji su protiv imperijalizma, feudalizma i birokratskog kapitalizma i pozvao ih da sprovedu do u tančine novu demokratsku revoluciju na političkom, kulturnom i književnom polju.

Ovaj izveštaj, jedan u nizu izveštaja podnetih na konferenciji, bavi se karakterom nove umetnosti i književnosti, pitanjem ujedinjenog fronta književnih i umetničkih radnika i njihovih zadataka.

Pobeda političke revolucije i revolucije na polju kulture i književnosti, izvojevana od strane kineskog naroda neodvojiva je od rukovodeće uloge KP Kine i ideološke rukovodeće uloge Mao Ce Tunga. Beskompromisni i radikalni karakter ove revolucije, dotada neviđen u kineskoj istoriji, rezultat je rukovodeće uloge proletarijata, rekao je Kuo Mo-Jo.

Tridesetogodišnji razvoj nove umetnosti i književnosti u stvari je istorijat ujedinjenog fronta umetničkog i književnog pokreta. Za vreme prvog perioda ovog pokreta, od 4 maja 1919 godine do Velike revolucije 1925 godine, postojao je ujedinjeni front onih intelektualaca koji su se približavali potpunom shvatanju komunizma i malograđanskih i građanskih intelektualaca. Oni su zajednički svrgnuli dominaciju feudalne i polufeudalne književnosti i stvorili književnost antiimperijalističke i antifeudalne sadržine.

Niz dela malograđanskih revolucionarnih književnika, koji su postepeno usvajali komunizam, pretstavljaju period koji je vršio širok uticaj na inteligenciju i odigrao važnu ulogu u borbi protiv imperijalizma i feudalizma.

Za vreme perioda koji je usledio neuspehu Velike revolucije (1925—1927) i izdajstvu desničarske buržoazije, stvoren je »levičarski pokret umetnosti i književnosti« — ujedinjeni front proleterskih i revolucionarnih malograđanskih intelektualaca predvođenih proleterskim intelektualcima. Sa velikim književnikom Lu Hsunom na čelu, pokret je izvojevao mnoge pobede u herojskim bojevima sa imperijalizmom i feudalizmom i privukao je revoluciji mnoge malograđanske intelektualce i studente, vaspitavajući mnoge od vođa revolucionarne književnosti.

U sledećem periodu, uoči rata protiv Japana i za vreme rata, organizovan je širok ujedinjeni front proleterskih, malograđanskih, buržoaskih i drugih starih i novih patriotskih književnika pod vođstvom proletarijata. Ovaj ujedinjeni front odigrao je veliku ulogu u ratu protiv Japana i u borbi za demokratiju.

Rukovodeća uloga Mao Ce Tunga

Kuo Mo-Jo je naglasio da je vodeća struja ovog književnog pokreta postigla veliki napredak u toku poslednje dve ili tri godine. Pod neposrednim rukovodstvom Mao Ce Tunga, čiji je govor o umetnosti i književnosti 1942 godine rešio one probleme koji nisu bili rešeni od stvaranja književnog pokreta 1919 godine, književnici i umetnici na oslobođenim teritorijama počeli su zaista da služe na prvom mestu radnicima, seljacima i borcima. Istovremeno odigrale su se velike promene u sadržini i formi njihovih dela.

Književnici i umetnici u onom delu Kine koji je bio pod kontrolom Kuomintanga napisali su izvestan broj politički značajnih dela, i pod uticajem novog pravca u umetnosti i književnosti na koji je ukazao Mao Ce Tung, uložil i su napore da se što više povežu sa narodnim masama.

Najveća nesuglasica za poslednjih

(Nastavak na trećoj strani)

Mladen Leskovac

P E T E F I

(Svršetak)

Nema sumnje da je tačan opori zaključak jednoga mađarskoga sociologa: da potomstvo ne može prebaciti Košutu kako se nije brinuo da plemstvo ima volje da brani otadžbinu, ali mu može prebaciti kako se nije dovoljno starao da i seljaštvo čini to isto sa isto toliko dobre »volje«.

Košut je vrlo energično posredovao između naroda i plemstva kada je valjalo jobađe stišavati i obećavati im, ali mu se nije nimalo žurilo da ovo jedinstvo interesa obezbedi u stupcima plemstva. Košut, koga će tek iskustva njegovih grešaka iz 1848 načiniti velikim političarem, i u novome poretku glavnu ulogu namenio je bio plemstvu. Pisao je tada: »Anihilacija političkoga života mađarskoga plemstva odvela bi nas ili pravo do gubitka bitke, ili bi nas pak bacila u neizvesnost revolucija sumnjivih ishoda. Ja bih se grozio staviti na kocku budućnost ovoga naroda... to je oružje kojega se može mašati samo očajanje«. To je njegovo stanovište.

Pred svim tim teškoćama Petefi nije odmah položio oružje. U svima važnijim trenucima ovih kriza on saziva narodne zborove u Pešti (31 marta, 5 aprila, 10 maja 1848), i pokušava da na taj način utiče na vladine odluke. Ta suprotnost gledišta između Baćanijeve vlade i Petefijeve omladine provlači se kroz čitavu mađarsku 1848/49: to je zapravo suprotnost između požunske plemićke Dijete i narodnih masa u Pešti, predvođenih Petefijem. Jedno je od obeležja mađarske revolucije i u okolnosti što je tokom ratnih operacija 1848 Pešta izgubljena, pa je na taj način prestoničkim masama — i Petefiju — onemogućeno da kao plebejska levica odlučnije utiču na razvoj događaja u zemlji.

Jedan od prvih poslova Baćanijeve vlade posle 15 marta bio je: sužavanje političkih prava, uvođenje cenzure, vezivanje izdavanja listova uz dozvolu i visoku kauciju (10.000 forinata), uvođenje imovinskoga cenza kod izbornoga prava (pravo glasa imao je doduše svaki ko navrši 20 godina, ali samo ako ima imanja u vrednosti od 300, ili godišnji prihod u iznosu od 100 forinata: na taj način izborni zakon je zbrisao sa birališta sve želere i siromašne gradske mase); zatim, u važnome vojnome pitanju; vlada je zauzela krajnje neodlučan stav (pitanje naoružanja, pitanje mađarskih vojnika u Italiji i njihovog angažovanja na strani protivrevolucije). Sve to nije Petefi ni u snu snio. Ipak, kandidovao se za narodnog poslanika, među svojim Kiškunima. Nije idealizovao narod, i nije mu laskao; izvrsno ga je poznavao: bolje nego tadašnji ministri. U svome proglasu on im se obraćao ovako: »... nipošto ne očekujte od mene da vas veličam, jer onda bih bez razloga lagao. Na svoju časnu reč vam kažem, vi niste baš sjajni ljudi, ili bar do sada to niste bili. Do 15 marta čitava Mađarska bila je zemlja strašno robovski, pseće ponizne čudi, a vi ste u ovoj vrlini pre prednjačili nego što ste bili među poslednjima«. »Toliko sam hteo da vam kažem, zemljaci, a po tome možete razumeti kako osećam i kako mislim«. Kiškuni su ga dobro razumeli, ali Petefi ipak nije bio izabran za narodnog poslanika, ne njihovom krivicom: isprobani županijski korteški metodi zastrašivanja i podmićivanja onemogućili su jegovo učešće u novome parlamentu. Petefija je to zabolelo, ali se nije razočarao, niti krivio zavedeni narod. Pisao je tada: »... narod je za mene svetinja, utoliko veća što je slab, kao dete ili dete«. Novoizabrani parlamenat međutim, prirodno, jedva da se razlikovao od požunske 1 ije: među novim poslanicima nema ni jednoga jeditoga jobađa-zemljoradnika, a od naplemića, takvih koji bi osećali i izvesnu obavezu prema svome poreklu, ima jedan jedini Tančić, i on nemoćan. Ipak je Petefi pesmom pozdravio novi parlamenat. A iskustva stečena pri poslaničkom kandidovanju dobro su mu došla pri pisanju svoga novoga, sasvim modernoga epa, Apostola. U njemu je bolje nego igde objasnio šta za njega znače pojmovi kao što su sloboda, sreća, bog, pop, buna, tiranija, kralj. Dosta je autobiografskih elemenata u njemu: tu je i požunsko sirotovanje, i romantičan brak sa Julijom, i peštanske političke borbe; po ovome epu i po jednoj pesmi iz ove epohe (»Pesnicima XIX stoleća«, koju je i Zmaj preveo), vidi se da je bio upoznat sa idejama savremenog francuskog socijalizma.

Posle 10 avgusta 1848 Petefi je ovako mislio o Baćanjijevoj vladi: »Oslobodili smo se Meternihove družine, a dobili smo Baćanjijevo ministarstvo... Ona je svojom aktivnošću radila na našoj propasti, a ovo će našu propast prouzrokovati svojom neaktivnošću. Rezultat jedan«. Pa ipak, Petefi ni za trenutak nije mislio da cepa jedinstvo mađarskih revolucionarnih snaga. On je bio dosledan pristalica demokratske narodne revolucije, i republikanac. Svoju plebejsku mržnju na magnate, koje bi on najradije »na gvozdene vile, pa onda na đubrište«, mudro je obuzdavao; kao i Košut, i on je znao da bi izdvajanje liberalnoga plemstva iz krila revolucije dovelo do sigurnog i brzog poraza. U njemu dakle progovara onaj pretstavnik naroda koji želi razumnu saradnju sa plemstvom u borbi za nacionalnu nezavisnost. U jednoj važnoj pesmi, pisanoj uoči 15 marta, on to kaže jasno, kao uvek. Pesma počinje kao pretnja: kao da želi naglasiti mogućnost i drukčijega stava mađarskih biroša i želera prema aristokratiji:

Ki a sikra a kunyhokbol,
Milljomok!
Kaszát, ásot, vasvillákat
Fogjatok!
Az alkalom magas magát
Kinálja,
Utött a nagy bosszuállás
Órája!

(Na poprište iz svojih koliba, milioni!
Sašepajte kose, motike, gvozdene vile!
Prilika se sama prža, kucnuo je čas
velike osvete!)

Ali se pravi Petefijev stav vidi tek iz narednih stihova, koji odguruju gornju alternativu. Stihovi ti kazuju stanje koje je i Petefi bio spreman da primi, pa i želi:

Nemes urak, ha akartok,
Jöjjetek,
Itt a kezünk, nyujtsátok ki
Kezetek.

Legyün: szemel mindnyájan
Egy láncnak,
Szüksége van mindnyájunkra
Hazánknak.

(Gospodo plemići, ako hoćete, dođite.
Evo ruke, pružite svoju ruku. Budimo
svi verige jednoga lanca, svi smo potrebni otadžbini.)

Jer, u nekolikim najbitnijim pitanjima, Petefi se u potpunosti slagao sa Košutom. I on je uviđao potrebu odbrane mađarske nacionalne nezavisnosti, važnost obezbeđenja samostalnog državnog života, potrebu organizovanja nacionalne vojske i, iznad svega, važnost pobede u ratu. Tim glavnim zajedničkim zadacima on je bio spreman da podredi sve ostalo, pa stoga nije hteo po svaku cenu isključivati plemstvo iz nacionalnoga jedinstva svih Mađara, verujući da je to moguće. Događaji su mu i tu dali za pravo, kao što smo videli.

Njegova politička borba i uticaj stvarno su mogli biti prekinuti već krajem 1848. Posle njegova poraza na poslaničkim izborima, došlo je niz napada na njega, naročito zbog njegova republikanstva; a to je opet bilo jedno pitanje u kome on nije mogao ni hteo popuštati. Optuživan je i da je »hteo zemlju prodati Ilirima, Rusima, i ko zna kome još ne«; pronosili su se zlonamerni glasovi da je i poludeo, da je zatvoren. U to doba našlo se ljudi koji su se usudili da mu javno prebace kako to da on, ratoborni Petefi, koji već odavno šalje druge u rat da ginu, sedi još uvek kod kuće, kraj Julije.

Osetljiv i za manje uvrede, Petefi se odmah rešio da ide na front. Između prvih devet kapetana narodne vojske nalazi se i ime kapetana Petefija. Otišao je, dakle. Bemu. Odande mu povratka nije bilo. Sve manje će pisati. Njegovo delo, uostalom, bilo je završeno. Trebalo ga je još posvedočiti smrću, jer samo delo, ono je bilo besmrtno, stvoreno da traje kroz vekove.

Odista, već čitavo stoleće ono za Mađare pretstavlja jednu od najvećih umetničkih i moralnih vrednosti. Posmatrano čak i svetskim merilima, to delo izaziva pažnju i zaslužuje da se pred njim zastane sa poštovanjem. Uostalom, ne treba izbegavati starinsku, lepu reč: imamo ovde posla sa genijem.

Delo je i obimno: za svega šestsedam godina intenzivnoga rada, Petefi je napisao preko hiljadu lirskih i devet epskih pesama, jedan roman, šest novela, jednu dramu, niz putopisa, književnih, novinarskih i političkih članaka, a pored pisama i raznih drugih odlomaka, ostavio za sobom i prevode iz Šekspira, zatim iz engleskih, francuskih i nemačkih liričara. Sve to ukupno iznosi preko 1.600 stranica nagusto, sve u po dve kolone stihova zbijenoga teksta, od kojega je samo manja četvrtina u prozi. Petefi se ugrađao onome svome savremeniku koji, pošto napiše pesmu, dve nedelje odboluje, od umora; on, Petefi, morao je svaki dan »odvaliti« (izraz je Petefijev) po jednu, ako je hteo da mu savest bude mirna. Nije se uzalud hvalio lakoćom svoga stvaranja.

Liričar je, to se vidi čim se otvori njegova knjiga. Usto, liričar od one najčistije vrste, koji vas odmah prikuje za svoje delo, — dakle: moćan, autentičan. U čemu je njegova snaga?

Pre svega drugoga, on ima jednostavnost i prirodnost izraza kakva je data samo najvećima. Hteli ne hteli, interesuje vas sve što se snjime dešava, a o drugome čemu on neće ni govoriti. Što drukčije ne može, pitanje je njegova talenta; što drukčije neće, pitanje njegova morala. Nije slučajno što su ove dve snage u njega podjednako moćne: Petefi je školski primer pisca da se bez visokoga ličnoga morala ne postaje velik pisac. Adi ima čuveni članak pod naslovom Petefi se ne pogađa: odista, samo ga takvog valja zamisliti ako hoćete a ga verno i istinito zamislite.

Petefijeva pojava u mađarskoj književnosti dočekana je sa negodovanjem i zgražanjem zvaničke kritike: rodio se uz škrgut zuba. Kao što to često biva, tekuća kritika je osuđivala kod njega baš ono najznačajnije i najjače u njemu: njegovu prirodnost i divnu neposrednost, njegov lirski realizam, suverenu slobodu njegova pesničkog individualizma. Odnegovana u duhu klasicističke, kruto stilizovane pesničke dikcije, kroz dugo spisateljsko stihovanje obogaćene iskustvima i predviđanjima do u najtananije tančine; sa sigurnošću se snalazeći samo u udobnim navikama proučenih lirskih stanja i postupaka, a uživajući u apstraktnoj romantici zvezdanih bitaka verešmartijevskih kozmičkih sila, — ta kritika nije mogla razumeti i od danas do sutra primiti draž naivne jednostavnosti i čar od školskih stega oslobođene prirodnosti, one često bučne i prkosno raskalašne, ali još češće pretećom opomenom uozbiljene petefijevske poetike. Zato je, u iskrenoj zabrinutosti za moral i društvene institucije verbečijanske Mađarske, u svemu tome videla svetogrđe, mangupsko i bećarsko prostaštvo, a Petefija držala divljakom koji narušava svečanu nepomenljivost poetisanja, upadajući u hram poezije razgalamljen i sa psovačkim namerama. On im je takav izgledao čak i onda kada je bio pitom i raznežen, pevao još samo o alfeldskim fatamorganama, kao o afričke pustara nedoglednim peščarama i čardama, o hortobađskim krčmaricama (Hortobađska krčmarice, anđele!«), o pustarskim bećarima, ćelošima i konjokradicama, — dakle još samo o klasičnoj alfeldskoj mitologiji. A kakav li će im tek izgledati kada bude progovorio glasom promuklim od mržnje i gneva, hranjen svojim iskustvima nataloženim po provincijskim garnizonima meternihovske Austrije, na posnom soldačkom tajnu, i s menama na komendijaška glasovanja i doslovnu prošnju širom Hungarije, — jer ovaj ovde neće propustiti da im priredi i ovo zadovoljstvo. Ako mu samo zgodno pod pero dođe, učiće u njegovu knjigu i onaj kaplar i onaj Ciganin i onaj Lihard i gospodar onoga zamka-tvrđave odakle je Juliju oteo, — ništa neće izostati, niti će Petefi išta prećutati. A žilav je, ne samo telesno. Napadaju ga po časopisima? »Dočekao sam se na noge!« — uzvikuje Petefi u takvoj jednoj prilici. I znajte da će u tome trenutku zlokobno sinuti ona dva njegova nepravilno isturena očnjaka, a osmeh će mu biti osmeh pobednika. U intelektualnu i apstraktnu celomudrenost mađarskoga Helikona, onakvog kakvim će u trenutku Petefijeve pojave carevati verešmartijevska umetnička zaostalština Petefi je rupio kao napast. Šta je zapravo hteo taj mladić?

Borba za stvaranje narodne književnosti Nove Kine

(Nastavak sa druge strane)

trideset godina, rekao je Kuo Mo-Jo, bila je između onih koji su propovedali »umetnost radi umetnosti« i onih koji su zastupali gledište »umetnosti radi naroda«. Prvu struju zastupali su slabići, liberalna buržoazija, dok su drugu pretstavljali radnička klasa i drugi revolucionari. Kao rezultat ove borbe teorija »umetnosti radi umetnosti« pokazala se kao ništavna, dok se broj onih koji su zastupali »umetnost radi naroda«, predvođenih proleterskom ideologijom u umetnosti i književnosti, povećao i dobio oslonac u širokim narodnim masama.

Pouka ove istoriske lekcije, naglasio je Kuo Mo Jo, jeste da delo ma kog književnika ili umetnika ne može značiti ništa ako on ne prihvati rukovodstvo radničke klase.

Pobede Kineske revolucije imaju za posledicu sve veće i veće učešće naroda u revoluciji, rekao je Kuo Mo Jo, i time one omogućavaju širu osnovu za ujedinjeni front umetnosti i književnosti, koji obuhvata sve ljude u Kini izuzev imperijalista, feudalista, birokratske buržoazije, kuomintanških reakcionara i njihovih slugu.

Umetnost i književnost na teritoriji pod kontrolom Kuomintanga

Revolucionarna književnost i umetnost na teritorijama koje su pod kontrolom Kuomintanga postigle su za poslednjih deset godina značajne uspehe. Napredni kulturni radnici izvojevali su pobedu nad gestapovskim terorom Koumintanga i nad kontrarevolucionarnom književnošću i umetnošću, — rekao je poznati romanopisac Mao Tun u svom izveštaju, u kome je dao pregled revolucionarne umetnosti i književnosti u poslednjoj deceniji na teritoriji pod kontrolom Kuomintanga.

Mao Tun je naglasio da je razvoj umetnosti i književnosti na teritoriji pod kontrolom Koumintanga uglavnom išao onim putem koji mu je ukazao pretsednik Mao Ce Tung. Oni koji su uzeli učešća u ovom novom pokretu uveliko su bili inspirisani i ohrabreni velikom snagom armije i naroda na oslobođenoj teritoriji, kao i pokretima studenata i drugih demokrata na teritoriji kontrolisanoj od strane Koumintanga.

On je istakao da su napredni pozorišni komadi, romani, pesme i karikature na teritoriji pod kontrolom Koumintanga odigrali mobilizatorsku ulogu u podupiranju borbe koja se razvijala uporedo sa političkom situacijom.

Pošto nije bilo moguće razviti široke masovne pokrete pod reakcionarnom kuomintanškom vladavinom, rekao je on, književni radnici na teritoriji pod kontrolom Kuomintanga imali su malo mogućnosti da se povezu sa radnim narodom i dela koja su tu stvorena nisu uspela da dadu izraz glavne borbe naroda i glavnih društvenih suprotnosti tog vremena.

Čak su i dela naprednih i revolucionarnih književnika bila bez sadržine i slaba. Postojala su tri nerešena pitanja oko kojih se diskutovalo u ono vreme: pitanje popularizacije umetnosti i književnosti; pitanje političkog i umetničkog karaktera umetnosti i književnosti i pitanje književnih shvatanja i odnosa među književnicima.

Međutim, rekao je Mao Tun, govor pretsednika Mao Ce Tung-a za vreme Jenanskog sastanka 1942 godine, na kome se diskutovalo o umetnosti i književnosti, i književni pokret na oslobođenoj teritoriji pomogli su književnicima na teritoriji kontrolisanoj od strane Koumintanga da stanu na pravi put.

Umetnost i književnost na oslobođenoj teritoriji

Poznati kritičar i potpretsednik pretsedništva konferencije Čen Lang podneo je petog jula izveštaj o umetnosti i književnosti na oslobođenoj teritoriji.

On je izjavio da je u oblasti umetnosti i književnosti na oslobođenoj teritoriji izvršena osnovna promena pošto je Mao Ce Tung u svom govoru 1942 godine ukazao na pravac kojim umetnost i književnost treba da pođu. Iskustvo u radu na ovom polju od onda potpuno potvrđuje pravilnost saveta pretsednika Mao Ce Tunga.

Na oslobođenoj teritoriji umetnost i književnost stvarno su postale svojina naroda. Nacionalna i klasna borba, rad i proizvodnja bile su glavne teme umetničkih i književnih dela. Mase radnika, seljaka i boraca postale su centralne figure u ovim delima, kao što su postale centralne figure i u novom društvenom poretku.

Umetnički i književni radnici na oslobođenoj teritoriji uzeli su aktivnog učešća u bitkama na frontu, u agrarnoj reformi i u pokretu za proizvodnju, u kojima su se učili i čeličili. Oni koji su bili u vojsci neposredno su učestvovali u borbi; davali su pozorišne komade i podizali moral boraca na frontu. Neki od njih su i poginuli.

Plodonosan porast umetnosti i književnosti na oslobođenoj teritoriji došao je kao rezultat činjenice da radnici u oblasti umetnosti i književnosti uče marksizam-lenjinizam i Mao Ce Tungovu ideologiju i da učestvuju u svim formama masovne borbe i praktičnog rada. U tom procesu oni su počeli da shvataju politiku KP Kine, Narodnooslobodilačke vojske i narodne vlade.

Mnoga relativno uspešna dela stvorena na oslobođenoj teritoriji opisuju kako se kineski narod borio protiv nacionalnog i feudalnog jarma, kako je prebrodio teškoće i kako se preporodio. Za posljednjih trideset godina borbe, kineski narod je počeo da stresa sa sebe duhovne lance kojim su ga privezali imperijalizam i feudalizam i razvio je marljivost, heroizam i druge dobre kvalitete koji su deo nasledstva kineske nacije. Kao rezultat ovoga stvara se i materijalizuje novi karakter kineske nacije. Stvaralačka dela književnika i umetnika sa oslobođene teritorije izražavaju i unapređuju ovaj proces.

Nove forme umetnosti i književnosti stvorene su u saglasnosti sa ovim novim sadržajem. Jezik kojim se pisci služe popularan je i književnici i umetnici naučili su i produžiće da uče od narodnih oblika umetnosti i književnosti. Ali to ne znači da će strane forme biti zapostavljene. Sve dobre i korisne tradicije, i domaće i strane, a naročito iskustvo socijalističke literature Sovjetskog Saveza moraju se ceniti i asimilirati.

Sem radova profesionalnih pisaca i umetnika, aktivnost radnika, seljaka i vojnika na području umetnosti i književnosti takođe je doživela neslućeni zamah.

Umetnost i književnost postali su važna oruđa političkog rada u Narodnooslobodilačkoj armiji. Na selu su igra Jangko i pozorišni komadi postali sastavni deo života seljaka. U novooslobođenim velikim varošima delatnost radnika na polju umetnosti takođe je postigla izvesne pozitivne rezultate. Ova delatnost radnika u slobodnom vremenu — delatnost seljaka i vojnika na polju umetnosti i književnosti ravni su operacijama hiljada odreda milicije. Oni dopunjuju nedostatke profesionalnih pisaca i umetnika i pretstavljaju izvor i temelj profesionalne delatnosti.

Pisci i umetnici u oslobođenim oblastima ne smeju, međutim, ostati na lavorikama prošlih rezultata. Postignuća u umetnosti i književnosti još uvek zaostaju za razvojem i zahtevima revolucionarne stvarnosti.

Izgradnja nove Kine uključiće proces pretvaranja zemlje iz poljoprivredne u industrisku. Umetnost i književnost treba pre svega da odražavaju industrisku i poljoprivrednu proizvodnju i izgradnju i da izraze jedinstvo i borbu kineskog naroda u ovom radu.

Ključ za pitanje reforme starokineske opere i provinciskih drama leži u stvaranju dovoljnog broja novih komada. Stari umetnici i neki novi pisci i umetnici moraju se organizovati radi sastavljanja novih pozorišnih komada ili radi prerade starih.

Naučna kritika u umetnosti i književnosti treba da doprinese razvoju umetnosti i književnosti i da pomogne piscima i urednicima da reše probleme koji nastaju u njihovom radu.

Statut svekineske federacije umetnika i književnika

Statut svekineske federacije umetnika i književnika usvojen na ovoj konferenciji, naglašava da je cilj federacije da ujedini sve patriotske i demokratske radnike na umetnosti i književnosti u cilju potpunog obaranja imperijalizma, feudalizma i birokratskog kapitalizma i podizanja narodne umetnosti i književnosti nove narodnodemokratske republike Kine.

Zadaci federacije su sledeći:

Da aktivno sudeluje u Narodnooslobodilačkoj borbi i novoj demokratskoj izgradnji i da kroz umetnost i književnost odražava napredak nove Kine.

Da suzbija reakcionarnu umetnost i književnost koje služe imperijalistima, feudalnim klasama i birokratskoj buržoaskoj klasi, kao i njihov uticaj na novu umetnost i književnost, i da reformiše staru umetnost i književnost koja je još omiljena među masama, tako da ona može da služi novoj demokratskoj državi; da kritički asimilira nasleđe kineske i strane umetnosti i književnosti, a naročito da razvija staru umetnost i literarne tradicije kineskog naroda.

Da aktivno pomaže rukovođenje umetničkom i književnom delatnošću masa u fabrikama, na selima i u armiji po celoj Kini.

Da započne umetnički i književni pokret nacionalnih manjina u zemlji; da omogući razmenu iskustava među raznim narodnostima, kako bi se potstakao opšti razvoj umetnosti i književnosti u novoj Kini.

Da pojača proučavanje revolucionarne teorije.

Da potstakne i raširi izmenu iskustava iz oblasti kulture i umetnosti između Kine i naroda u svim krajevima sveta, da razvija revolucionarni patriotizam i duh internacionalizma i da učestvuje u pokretu naroda celog sveta za trajan mir i narodnu demokratiju.

Vang Či: Izbeglice

RAD NA PRIKUPLJANJU SAVREMENIH NARODNIH PESAMA

M. PANIĆ — SUREP

Neizmerno je bogatstvo života našeg savremenog čoveka. Pobednik u najsvirepijem ratu ljudske istorije, nosilac narodne revolucije, graditelj jednog sasvim novog, socijalističkog društva u svojoj zemlji, naš čovek je za poslednjih osam-devet godina ne kao pojedinac, već u masi, kao čvrst uzajamno prekaljivan kolektiv, srušio i pregazio bezbrojne i raznovrsne okvire, prepone i pregrade koje su vekovi postavljali pred njegovu misao, njegov pogled na svet, njegov način života i njegovu društvenu delatnost. Naši narodi su izišli na takve vidike, sa kojih pogled ne udara u brdo, niti uranja u oblake, već osunčan ostvarenim delima pouzdano leti ka svetloj, životu vrednoj budućnosti. U takvoj stvarnosti nemogućno je, i kad bi se htelo, voditi »samo svoj posao«, gledati »samo svoju brigu«. Seljacima s Kozare, ili čobanima na Kopaoniku, danas je isto tako jasno kao i radnicima »Litostroja«, »Idrije« ili »Bora« kakva se gigantska borba vodi u svetu za očuvanje mira, pobedu demokratije za sputavanje i onemogućavanje imperijalističkih zavera. Jasno im je i njihovo mesto u toj borbi, njihov borbeni položaj od koga mnogo što-šta zavisi na opštem frontu. Vođeni i učeni od svoje Partije i druga Tita, duše i srca svoga sopstvenog bića, naši ljudi stekli su izvanrednu sposobnost da se brzo orijentišu i uvek okrenu licem glavnom cilju, da brzo uoče gde je revolucionarni stvaralački plam, a gde su neprijateljske, kontrarevolucionarne i revizionističke laži i klevete, klopke, vučje jame i vodenim cvetom zastrte baruštine zločina i izdaje. O toj duhovnoj revoluciji i zrelosti naših ljudi, (ako su i čuli za ekonomsko-političku), alhemičarski mračnjaci iz Informbiroa nisu vodili računa, jer za nju nisu ni znali, jer se nikada nisu ni potrudili da nas vide onakve kakvi jesmo. Zbog toga njima nije ni pošlo za rukom, ma s kakvom upornošću presipali iz šupljega u prazno, da izmućkaju ma kakve »zdrave elemente« u Jugoslaviji radi »kamena mudrosti« u svetskoj politici. Jugoslovenski narodi su ostali dosledni sebi, svojoj borbi, svojim izvojevanim delima, i od četrdesetosme još uporniji, s pojačanim poletom streme cilju čiji im je značaj, zahvaljujuća baš neprijateljskom naletu, postao još jasniji. A takav njihov stav počinje da svetli i preko granica naše socijalističke otadžbine, i da kod komunista i radnih ljudi sveta ukazuje na opasnost dalajlamske svetosti i tabuisane ma[illegible]ire prvorođenčadi.

Naši narodi, kao malo koji na svetu, oduvek su bili obdareni visokim pesničkim talentom. Narodni genije, kroz epsku i lirsku pesmu umeo je u prošlim vremenima tako, nadahnuto da obradi teme i motive iz borbe i stvaralaštva najširih masa da su ta dela, iako nezapisiva a, vekovima živela u narodu kao njegov umetnički izraz i njegova istorija. Zahvaljujući tome, mnogi, često najznačajniji događaji, dani i ljudi naše prošlosti i sačuvani su od zaborava; a vrednost te naše poezije, kada je ona početkom prošlog veka bila zapisana i objavljena, zadivila je ceo kulturni svet i proslavila našeg narodnog pesnika i našu prošlost.

Ovaj talenat naših naroda doživljava danas svoj izvanredni procvat, inspirišući se veličanstvenim delima oslobodilačke borbe, narodne revolucije i izgradnje socijalizma. Nema važnijeg događaja, niti značajnije ličnosti iz našeg ustanka koje narod nije opevao još u toku rata, o kojima i sada ne peva. Te pesme nosile su čitave brigade u pobedonosne juriše, s njima su ginuli naši heroji na frontu, streljištima i po fašističkim logorima; s njima danas naša omladina izgrađuje svoju socijalističku otadžbinu. Koliko je to tačno, veoma su rečito potvrdili Omladinski festival u Beogradu, nešto ranije, Festival narodnih igara i pesama u Skoplju.

A kakav je odnos naših kulturnih radnika prema ovome narodnom blagu? Uzmimo samo za primer narodne festivale. Iako su na njih grupe i pojedinci došli sa ranije pripremljenim programom, pa čak pred žirijem izvodili i program, ipak se nije našao nijedan kulturni radnik da te pesme zapiše. One su i na ovim masovnim svesaveznim manifestacijama prošle kao i na onim najmanjim: odjeknule su istinom i toplinom, dotakle se srca slušalaca ponovo iščezle, do idućeg sleta.

Šta tek reći za one bezbrojne improvizacije radnih brigada Narodnog fronta, omladine, boraca naše Armije, k je se svakodnevno rađaju, žive izvesno vreme, pa nestaju potisnute novim, aktuelnijim. A to — da današnja narodna pesma brzo biva potisnuta novom i sve novijom — i jeste jedna od glavnih karakteristika savremene narodne poezije. Danas narodne mase duhovno ne žive kao nekad, od sećanja na »dobra stara vremena«, kad su se u dugim zimskim noćima dočaravali likovi junaka, zatočnika izgubljene slobode, kad se vapilo za pravdom i bespomoćno proklinjao ugnjetač. Danas je ceo naš narod istinski kovač svoje sreće, pa u celini najaktivnije učestvuje kako u izgradnji giganta Petoletke, tako i u otporu imperijalističkim porobljivačima Koruške i Trsta, u odgovoru — razume se svojim rečnikom — klevetnicima naše zemlje i Partije. A to se još kako, odražava i u narodnom stvaralaštvu. Često je zaista neshvatljivo kako brzo i s kakvom duhovitošću trudbenici Jugoslavije odgovaraju u pesmi na najaktuelnije događaje u svetu, — pre novinskog uvodnika i preciziranja stava državnog rukovodstva. I kako je samo uverena u svoju stvar ta »klika« od jedva sedamnaest miliona ljudi!

To narodno stvaralaštvo, koje u mnogome upotpunjuje našu umetničku književnost, a često reljefnije i toplije daje likove novih jugoslovenskih ljudi, Savez književnika Jugoslavije pokušao je prošle godine da prikupi jednim apelom upućenim svim prosvetnim i kulturnim radnicima, svim društvima, prosvetnim ustanovama, masovnim organizacijama i redakcijama književnih časopisa i listova. Posle godinu i po dana rada, akcija nije dala očekivane rezultate. Odbor za prikupljanje savremenih narodnih pesama primio je oko 130 pošiljaka materijala, sa preko 20.000 stihova. Međutim, od svih tih pošiljaka samo ih je 11 sadržavalo prave narodne pesme, a sve ostale su bile — lični sastav veoma osrednjeg ili sasvim slabog kvaliteta. Najčudnija je činjenica ta, da se na apel za skupljanje narodnih pesama nije odazvao nijedan učitelj ili profesor, nijedan rukovodilac kulturno-prosvetnog rada u selu, varoši, srezu, pa nijedno kulturno-umetničko društvo kao kolektiv koji sumira i pronosi umetnička ostvarenja sredine u kojoj deluje. Ima slučajeva da su učitelji i drugi prosvetni radnici slali Odboru svoje sastave, tužeći se da ih do sad nisu mogli nigde objaviti, a ni na um im nije padalo da zabeleže one mnogobrojne pesme s kojima radne brigade svakodnevno prolaze pored njihovih prozora. Razume se, i lični prilozi su bili traženi, i veoma su poželjni, ali prvenstveni zadatak je bio — narodna, masovna pesma, ona koja živi, koja neprekidno oduševljava i pokreće naše trudbenike na radilištima, koja im održava u svesti i srcu veličinu žrtava uloženih u stvaranje bratske jugoslovenske zajednice i koja tu zajednicu danas brani raskrinkavajući njene bezobzirne klevetnike.

Kakva bogata savremena poezija živi u narodu, ubedljivo je posvedočilo i ono malo dobrih pošiljaka. Od jedanaest dopisnika koji su pribeležili prave narodne pesme, osam ih je priložilo samo po nekoliko pesama, a trojica skupljača dali su po čitave zbirke (Miroslav Špiler i Miodrag Vasiljević iz Beograda, Simo Klarić iz Sarajeva). Ove tri zbirke sadrže više i boljih narodnih pesama nego ma koji do sada objavljen zbornik. Ali ni one nisu obuhvatile ni po količini ni po kvalitetu, ni vremenski ni prostorno, sve ono što bi danas trebalo da sadrži jedan ozbiljan zbornik savremene narodne poezije. U njima se ne nalazi nijedna pesma iz Makedonije i Slovenije, a iz tih republika nijedan se drugi skupljač nije javljao. Ove zbirke daju dobru osnovu i ukazuju na uspešnost posla ako mu se priđe savesno, kao što su to uradili Špiler, Klarić i Vasiljević.

A skupljanja narodnih pesama zahvalno je i nužno potrebno poduhvatiti se. Samo, tome poslu treba prići ne kampanjski, već predano, s ljubavlju, i imati ga uvek na umu kad god se skupljač nađe u sredini od koje bi mogao nešto novo čuti ili proveriti i popraviti ono što je već pribeležio. Iskustvo iz prošlogodišnje akcije uči nas, da se skupljanje narodnih pesama ne može postaviti pred organizacije i društva kao celine; oni će to brzo svršiti kao nešto na šta treba »odgovoriti«, ili će zadatak odlagati sve dok ne padne u zaborav. Kulturno-prosvetni kolektivi obavljanje ovog zaista velikog zadatka treba da organizuju drukčije: da u svojoj sredini nađu zainteresovanog skupljača, da mu omoguće rad i da ga neprekidno pomažu materijalno i moralno, svojom pažnjom i cenjenjem njegovih napora.

Sistematskom skupljanju savremenih narodnih pesama trebalo bi da posveti pažnju svaki narodni učitelj, jer živi i radi tamo gde se narodna pesma naročito intenzivno neguje. Nju nose njegovi đaci, posetioci analfabetskih tečajeva, čitalačkih kružoka, članova folklornih grupa, i učitelj treba samo da je zabeleži, čime će odgovoriti još jednom zadatku prosvetnog radnika. — Tome poslu trebalo bi da se pridruže rukovodioci prosvetnih sekcija po omladinskim aktivima; od njih bi se mogli očekivati najbolji prilozi, jer omladina ne samo da sama stvara, već i prima i prenosi s kraja na kraj zemlje najbolje tekstove. A za uspeh ovog pothvata traži se samo svest i ljubav, kojima se naša omladina tako sjajno odlikuje. — Ne manje značajan doprinos mogli bi da dadu i rukovodioci kulturnog života u našoj Armiji. Tu je rad u mnogome čak i lakši, jer nosioci narodne pesme žive stalno na okupu, često pevaju i, takoreći, svakodnevno obogaćuju narodnu književnost novim sadržajima i oblicima.

Skupljači narodnih pesama o fašističkoj okupaciji, Narodnooslobodilačkoj borbi i izgradnji socijalizma kod nas trebalo bi u radu da se pridržavaju nekoliko osnovnih principa:

Zapisati svaku pesmu onako kako je čuju bez ikakvog skaćivanja, dodavanja ili doterivanja;

skupljati pesme svih vrsta, i one koje se recituju i one koje se pevaju, ozbiljne, satirične, šaljive, poskočice i sl.;

pored svake pesme naznačiti mesto i vreme njenog postanka, ukoliko je poznata objasniti lokalne izraze, događaje i ljude koji se pominju; i

naznačiti uvek ličnost ili sredinu od koje je pesma dobijena, a po mogućnosti i njenog prvog sastavljača.

Pri Savezu književnika Jugoslavije (Beograd, Francuska ul. 7) postoji stalan Odbor za skupljanje narodnih pesama, te svi skupljači treba da uspostave s njim najužu saradnju, da traže odgovore na pitanja koja im nisu jasna, materijalnu i moralnu pomoć ukoliko im bude bila potrebna. Na taj način, mi bismo u dogledno vreme obavili posao koji od nas traži naše doba i naša narodna revolucija.

Njegova misao je jednostavna: ona je jedna od najvećih pesničkih tekovina XIX veka. On peva o sebi, samo o sebi, sve vidi samo kroz svoj čisti doživljaj. A vidi mnogo, i čovečno. O svojim vojničkim jadima, o svojim glumačkim doživljajima, o svojim roditeljima i svojim ljubavima, o Juliji i o svome sinu, pevaće tako bez zazora, kao da se to tiče, kao da mora da se tiče, celoga sveta; i što mađarskom pesniku pre njega nije pošlo za rukom, njemu uspeva: njegova privatna stvar odista začas postaje opšta, javna, nezaobilazna. A opet, o javnim pitanjima i problemima, o sudbini zemlje i prostoga puka, o revoluciji i radu parlamenta, o Lenkeijevu puku koji se vratio iz Poljske da bi se u sudbonosnim trenucima našao u zemlji, o novome vojnom zakonu, o pitanju republike i slobodi štampe, raspravljaće tako kao da bi ove stvari bile njegova najličnija stvar; on ih je uostalom tako vatreno tretirao. Tako je on shvatao svoj poziv pesnika.

Umeo je da srž poetičnoga doživi i nađe u previđenom svakodnevnom i običnom, banalnom. U njegovom slučaju ne radi se prosto o tome da je spretan spisatelj našao neobrađenu oblast i neiskorišćen tematski krug. Radi se o mnogo većem i otsudnijem; pesnik je pokrenuo čitav jedan narod. U njegovoj poeziji, odista, progovorio je prvi put mađarski narod, kao mogućnost, kao stvarnost. U njegovoj poeziji mađarski narod kao da se razbudio iza dugoga sna, stao radoznalo razgledati oko sebe, po svojoj otadžbini i po svetu, ispitivački se zagledavši i u sebe, prepoznavši prvi put jasno sebe. U Petefijevo doba, Mađarska je imala 12 miliona stanovnika; od toga, 600.000 bili su plemići. Za Košutov parlamenat 1848 glasali su uglavnom tih 600.000 plemića, a oni ostali milioni (i onda kada nisu bili svi Mađari, kao što znamo) imali su iz prikrajka da gledaju šta se radi i šta im se sprema. U Petefijevoj poeziji međutim progovaraju baš oni milioni Mađara koji su dotle bili postrance javnoga života: on je njihov pesnik i njihova truba. Zato doslovno, bez metafora valja shvatiti Petefijev stih da u njegovoj poeziji Govori jedan čovek, ali u ime miliona.

Kroz njegovu opisnu poeziju mađarski pejzaž postaje mađarska duhovna svojina i mađarska lepota. Mađarska zemlja, oranice, njive, šume, reke i potoci, zalasci sunca i alfeldske fatamorgane, melanholija ravničarske monotonije i pusto čikoško veselje kroz suze, od njegove pojave menjaju gospodara: pojavljuje se u mađarskoj književnosti narod sam, puk, široke i najšire mase obespravljenoga mađarstva. Već pre Petefija, postojala je kod Mađara prilično duga tradicija negovanja narodske književnosti, koja je prolazila kroz različite mene. Ona se odražavala čas u šematskom kultu narodnih motiva, ali sa tendencijom da se oni tretiraju kao egzotična igra; čas se razvijala pod herderovskim uticajem obožavanja naroda i njegovoga folklora; čas opet bila pedagoška maska da se oplemeni sirovi narodski ton. I Petefija je ovakav zadatak silno privlačio. U jednome trenutku svoga stvaranja on je činio velike duhovne napore da piše pesme onakve kakve bi stvarao sam narod. Čak se dugo lomio: hoće li, neće li udariti isključivo ovim pravcem. I sa Aranjem je o tome raspravljao: ta ideja uznemiravala je obojicu. Ponekada je Petefiju i polazilo za rukom: dešavalo mu se da napiše pesmu koja bi odmah ulazila u narod, onde se kao takva tretirala, pa je narod prepravljao i udešavao, igrao se njome, a skupljači je pokupili odande kao narodnu; Petefi je mogao da prepozna na njoj korekcije i umetke. Međutim, on je za vreme uvideo da se moderna lirika ne može stvoriti na osnovama tanušnih niti slabačke mađarske narodne pesme; u oblasti arhaičnoga, srednjovekovna mađarska plemićka poezija nju potpuno zakriljuje i svojim artizmom, i bogatstvom motiva, i svojom autentičnošću. Pa ipak, i u ovoj oblasti Petefi je napisao spev Vitez Jovan, koji je najveća mađarska umetnička tvorevina na bazi narodskoga folklora. Taj spev je nadahnut spoj realnog i irealnog: počinje kao čedna seoska pripovetka o vrlo stvarnome Kukorica Janči (to je mađarski Petar Šlemil) i njegovoj Iluški, pa se dražesnim prelazom prebacuje u irealno, fantastično carstvo priča i bajki. Što je u ovome seljačkome spevu međutim n[illegible]pše, to je da su sve vile i [illegible] džinovi mađarske vile i mađarski džinovi rođeni iz mađarskoga fantastikuma, sa središtem oko vekovne legende o [illegible]škom mađarskom husaru, gde i [illegible]ko devet mora i planina lebdi mađarska atmosfera. Jedan mađarski istoričar književnosti stoga piše, verovatno sa mnogo osnovanosti: »Mađarska književnost ima mnogo moćnijih dela nego što je Vitez Jovan. Ali Vitez Jovan je ono delo koje bi čovek voleo pokloniti svojim poznanicima u inostranstvu, da bi osetili toplinu, humora, ničim nesravnjivu čar mađarskoga narodnog karaktera, da bi osetili kucanje mađarskoga srca. U ovome delu čudesno su prisutni i stvarnost mađarske zemlje i san mađarske duše«.

I onda kada nije uvek uspevao da stvara bez oslonca na moćne tradicije mađarske književnosti, on je svoje stvaranje umeo preliti autentičnim patosom svoje dražesne i čedne mladićke prirode. Dešava se, na primer, i ne jedanput, da u Petefijevim rukama ni opasno otužan motiv ne zazvuči lažno. Njegova ljubavna lirika, na primer. I u eposi pre Petefijeve, a još dugo i posle njega (dakle ne bez saučesništva njegove poezije), u mađarskoj ljubavnoj lirici se provlači namešten, pastoralno sladunjav poetski stil, neživotan i prinudno pristojan. Ljubavnici onde uglavnom sede po perivojima, drže se za ruke i razgovaraju o prirodnim lepotama. Lepotice su lepo vaspitane, tek kadikad vragolaste; očevi namćori, i smetaju ljubavnicima. Poljubac, ako do njega i dođe, bezazlen je nestašluk, ne erotičan doživljaj. Takvih pesama, čitavih ciklusa od takvih pesama, ima i Petefi. Ali, sa jednom velikom razlikom. Jer njegov roman sa Julijom tako je intenzivno doživljena ljubavna pustolovina, a pesnik tako treperi u uzbudljivim peripetijama prve mladićke ljubavi, da naivnost njegovih osećanja sija lepotom i draži istine. Da nije kazao o Juliji sve što je mogao? Može biti. Danas imamo u rukama obilje dokumenata o toj mladoj ženi koja je u dvadesetoj godini postala udovica. Nema sumnje, ona nije bila ono nevinašce kakvo se pomalja iza savremene galantne i herojske poetske laži. Bila je gospođica iz bogataške kuće, lepa žena, sa željom da igra izvesnu ulogu. Oblačila se po žoržsandovski upadljivo, potsekla kosu (što je za ono doba bila prava sablazan), pušila, volela društvo muškaraca; volela da se svugde pojavljuje uza svoga slavnoga muža, štampala svoj [illegible]razni dnevnik sa mnogo literarnih pretenzija. Ljubav Petefijeva prema njoj njegov je najveći, može se reći njegov jedini ljubavni doživljaj. Pred smrt, naredio je da se sva njegova pisma pisana Juliji unište; uništena su. Svoj zanos za tu kod Mađara često napadanu ženu sačuvao je Petefi u čitavome nizu divnih pesama (ni nalik na one o kojima je gore reč). One su krila njegovoga ljubavnoga romana; a taj roman je još i danas čista, petefijevski zanosna priča o čednoj mladićkoj ljubavi.

Nad svim tim njegovim doživljajima, međutim, visoko ih i moćno natkriljujući, lebdi njegova večna i nadahnuta misao o slobodi, — o Slobodi, kako je on pisao. Bio je pesnik Mađara, prvenstveno, to je istina. Ali njegova divna vera u čoveka i čovečanstvo, duboka humanost njegova pogleda zagledanog u budućnost, čine ga vesnikom bolje sreće čovekove na zemlji. Tako ga treba i zamisliti, tako on i stoji urezan u znanju čitavoga sveta: to je pesnik ljubavi i slobode, pesnik koji će za slobodu, koji je za slobodu žrtvovao i život. Nekoliko meseca pred smrt, kada je zbog svoga republikanstva bio izložen mnogim napadima, zapisao je sledeće reči: »Potomstvo će moći reći o meni da sam bio rđav pesnik, ali će reći i to da sam bio čovek stroga morala, što jednom rečju znači republikanac, jer glavna lozinka republike nije »dole kralj!«, nego čist moral! Ne zdrobljena kruna, nego nepotkupljiv karakter i čvrsto poštenje jesu temelji republici...«

Može li umetnik u većoj meri potčiniti svoje lične ambicije javnim idealima i zahtevima? Petefi je toliko mogao. Takav je bio.

Na zadružnim poljima

Atar kačarevskih zadruga golem je, na desetine kilometara protežu se oranice, na hiljadama hektara ustalio se pojas koji brigade obrađuju.

Zadrugari siju kukuruz, i oko tebe talasa se jednoobrazna boja oranja. To su traktori išarali brazde, i njihovi obrisi isprepleli se kroz daljinu.

Jelica Stojakovska puca bičem i kobila Bula jakim zakoračajima olako vuče branu. Za njom, poput trake umjetne magle, podigla se prašina i blješti na suncu. Gornji tanki sloj sastavljen od najsićušnijih čestica zemljišta sljubio se u pokoricu, i sada ga zupci gvozdene brane plitko riju, tek toliko da se sjemenje prekrije. Do nedavno Stojakovska je u svom brdovitom selu nad Đevđelijom branala zemljište spregom sastavljenom od krave — sitne buše Zekane i stričeva magarca. I sprega je po kamenjarskoj mršavoj njivici lijeno i sporo odmicala vukući za sobom od pruća i šiblja sačinjenu primitivnu branu. Kao i njeni šukundjedi.

Kobila Bula je dobro uhranjena, mlada i vilena i s časa na čas poigra branom i Jelica je susteže i sa zadovoljnim osmejkom zadržava. Do nje, za sjačicom šutke stupa Risto Joveski, nadgledava lulu po lulu sijačice i određuje količinu sjemenja. U rodnom kraju, u selu Donjodivjacima kod Kruševa Risto je drukčije sijao. Bacao je iz šake zrno po zrno pod brazdu, i znao napamet koliko je zrnja u danu posijao. A kako sad da zapamti, kad je samo njegova brigada »Makedonija« do podne zasijala nekoliko lanaca.

Iz sela smo se dovezli kolima. Čitava kolona. Samo »Crveni proleter« posjeduje oko pedes t zaprega. Konji nisu čistokrvni, već izmješani: i lipicaneri, i poluarаberi i nonjusi. Pomalo, ustaliće se i pasmina, glavno je da su dobro utimareni i radni. U trku promiču kola, dok se trudiš da zbrojiš dužinu obrađenih oranica koje ostaju za nama, razabireš, opire jasno pjesma i uzvici: i makedonska i srbijanska i crnogorska i hrvatska i slovenačka — sastao se ovdje u kolektivu seoski proletarijat iz svih krajeva domovine i zadovoljan pozdravlja pjesmom svoje domaćinstvo.

Dva zekasta lipicanera paradnim kasom grabe putanjom, dok bič Mile Bogdanovskog zafijukne tek ovlaš nad njihovim glavama. Samo na čas obojica poviju uši, zatresu grivom, ukoče vratove i silenj žustrije potegnu. Mile ne pjeva, zaokupljen je uspomenama i jedan mali djelić od njih priča meni:

...Poznato ti je da seoski momci vole crne i čile konje. Pletu im grive i u njih utkivaju šarene trake. Koliko je zadovoljstvo u tom kada selom u trku projezdiš, i dok se pjena s vrančeva vrata lagano preljeva, snajke i djevojke šapatom prenose: do li junaka, do li dobra sedlanika.

A u našem kraju oko Kruševa samo su Osmanlije imale pomamne i vrsne sedlanike. Kupovali su ih čak po Arabiji. Sve sami mrki araberi širokih nozdrva. Nisi znao da li je skladnije građen trup, noge ili glava ovih plemenitih životinja. Držali su ih samo za jahanje, i posebni konjušari i sejzi morali su da ih timare. Po izgledu konja cjenio se gazda — ratnik.

Moje selo nije posjedovalo ni jednog arabera. Raja je orala svoje pjeskuljaste njivice, sijala raž, i na mazgama ili magarci dogonila u grad drva i ćumur. Tek toliko da se soli kupi, da se raženac ne jede neosoljen. Za zimskih noći, po prelima uz ognjište pjevane su pjesme o junaštvu, o jednom životu, o zulumu. A koliko je mladića, kao i ja, priželjkivalo uz slobodu i dobra dorata...«

Desetine sijačica raspoređene po ataru pišu sjemenjem kukuruza radni dan u zadruzi, i htio ne htio uspoređivaš sliku pred sobom raznim usporedbama. Opija te zamah bitke kolonista — proletera na radnoj barikadi.

Mile je sekretar partijske ćelije »Crveni proleter«, rukovodi radom, i čim smo stigli na njive prestao je sa pripovjedanjem. Ostavio e da doznam od drugoga kakav je život proveo u svojoj Makedoniji kad su umjesto »bolesnika na Bosforu« »nove delije na sedlancima« preuzele vlast, o danima kad su domaćini nanovo nastavili da dogone u grad na mazgama i magarcima drvo i ćumur i jedu raženac.

2

— Davno, vrlo davno, od kako pamtim svoje rodno selo, sjećam se jednog našeg — sirotinjskog hercegovačkog očekivanja. Znaš, još naši stari željeli su, a zatim je ta želja prešla i na mlađe, da se naselimo negdje gdje zemlja nije gladna mrsa. Za takvim krajem, gdje ne moraš iza vjetrova i kiša da u vrećicama sakupljaš zemlju po zakloncima. Preko noći za čas, ogole ti prokletnici njivice, tragaš za crnicom i šaku po šaku sakupljaš i donosiš i nanovo stvaraš oranicu. Tek toliko da ralica zaprljuža brazde, da sakriješ sjemenje... i nagađaš hoće li biljka da se zakorijeni.

— Pitaš kakve su nam kuće bile? Ta, jadan ne bio, dok nisam krenuo iz sela u svijet mislio sam da su to kuće. A one... ne možeš ih tako nazvati.

Moje je selo Dramiševo, nevesinjski kraj. Stislo se između planina Crvnja i Veleša. U kućama nigdje odaje. Ponegdje koja na tavan. Za dana, kada se magla podigne k planinama razaznaš po neku sa crvenim crijepom. Proviri između krošanja drveća, tek toliko da putniku najavi da se u njoj gazda smjestio. A kod nas — golaća sitne i tadne, posivjele crkavice ko stijenje planina. I isti je krov čuvao i ljude i blago.

Davno, vrlo davno, od kako pamtim svoje rodno selo, moje Dramiševo u nevesinjskom kraju u Hercegovini...

Raspričao se tako Jovo Glogovac o svom življenju, i ređa tegobu za tegobom kojima je tvot sve njegove doskorašnje bitisanje podobro začinio. Od srdžbe na prošlost Jovanovo lice potamnilo, dok oči iskre čudnim oporim sjajem i povlače se u duplje. I obrve se nakostriješile razjarene kao i dlake na ruci, dok se grudi nadimaju, rekao bi žele da raskinu polužuta puca koja se bezobrazno ukočila na košulji smetaju mu da bez oduška iskaže sav prezir i bijes na prošlost. Sa svakom novom riječju skupljaju mu se ruke u šaku, dok se nokti pokunjeno previjaju pred snagom dlana. I u času, kad mu psovka podignu brk, Jovo promjeni temu razgovora i odmah se izmjeni.

— Neka se čude oni koji ne vjeruju u današnje vrijeme, a ti, pogledaj, reci, zar nije divota vidjeti: Cjeli grad podižemo. Naša zadruga »Crveni proleter« biće jedna od najboljih u zemlji. Lani smo bili prvi u Srbiji, a sada ćemo u cijeloj Jugoslaviji. A gradimo, nije da se hvališem, ali, eto, preko četrdeset zgrada. Dvadeset hektara zapremaće naše ekonomsko dvorište. Govorili su mi: Jovane, star si i nije za tebe rad. Misliš da sam pobenavio te ću poslušati. Ja sam tesar i ne zaostajem za mladima. pogotovo poslije one rezolucije.

Reci, zar bih mogao drukčije. Imam četiri sina i sva četiri partijci. Kako bi to bilo da ja dokončim, uvijek se hvalim kako ću nigdje drugo već u polju ili negdje na radilištu i smrt dočekati. To je, sinkoviću si moj, ko nekad naši stari Hercegovci. Sjedi za ognjištem i s tobom priča, i ti se odjednom začudiš; zove te polako i pribrano moli: de, sinko, zapali svijeću, valja mrijet. Misliš u prvi mah šali se, kad tamo prekrsti se i umre bez jauka.

Oko Jovana uzhodali su zadrugari, posluju na podizanju novih staja i drugih najpotrebnijih zgrada, a Jovan pripovijeda i stalno udara bradvom po gredi, teše je i premjerava.

U zadruzi »Crveni proleter« ujedinjeno je preko 200 domaćinstava, sa više od 1.100 članova. Pored »Crvenog proletera« u Kačarevu posluju i druge zadruge, »Pobjeda«, »Jedinstvo« i »Socijalizam«. Većina zadrugara je učestvovala u narodnooslobodilačkoj borbi, to su ljudi koji su po prvi put sagledali banatsku ravnicu i uhvatili se u koštac sa prirodom u novom kraju kako bi život načinili što boljim. Oni su svjesni činjenice da im je novi život omogućila Partija i zato prednjače u izvršavanju obaveza prema Partiji i narodu.

3

— Po ratu, s njima sam radio tri godine u istoj partijskoj ćeliji. Pune tri godine proživjeli smo u zajedničkom radu, učili smo skupa, polagali ispite, izvršavali svakodnevne zadatke. Listam »Zbornik društva za naučno uzdizanje studenata zagrebačkog sveučilišta — sekcije prirodnih nauka«, pa i pored činjenice da radovi sadržani u njemu, razumljivo, dobrim dijelom imaju literarno-kompilatorski karakter, osjećam veliko zadovoljstvo, jer je on nešto novo, naše — još jedan dokaz novog duha koji vlada u socijalističkim učionama.

Ivo Matić je obradio temu pod naslovom »promjenom uslova vanjske sredine mjenja se priroda organizma«. U primjedbi kojom se literaturom služio kod obrade on navodi: Darvina, Delaža : Goldsmita, Mičurina, Lamar-

Z. Džumbur: crtež

ka, Lisenka i Lalovića. Jože Sparning obradio je temu »o izrađavanju krompira u proizvodnji sjemenske robe«, Bogdan Šestan »o travopoljnom plodoredu«. Josip Getlin »o plodoredu i borbi protiv korova«. Jan Čižek »o uzgoju krmnog bilja na oranicama«, Ratka Reljić »o racionalizaciji konja i goveda u NRH« i Franc Bitenc »o primjeni sušenja infracrvenim zrakama u poljoprivredi«.

Njih sedmorica su najbolji studenti poljoprivrednog fakulteta u Zagrebu. Uskoro će da završe studij. Svi su članovi KPJ, i dugo po završetku studija služiće za primjer novim generacijama studenata. Pored redovnog učenja, svak od njih radi u raznim sekcijama, svi su članovi rukovodstva Narodne omladine, demonstranti na pojedinim katedrama i brigadisti sa radnih akcija. Njihov primjer nije usamljen. Preko dvjesta novih apsolvenata takmiče se da što prije završe studij i pomognu na polju rekonstrukcije naše poljoprivrede.

Od oslobođenja na ovamo niže se pravilan redosljed rada na fakultetu. Poslije ispita kreć prva i druga godina na radne akcije, treća i četvrta na praktične radove. I tako, svaki novi inženjer poljoprivrede sa zagrebačkog fakulteta prolazi kroz redove brigadista »Jože Grandže«, brigade koja je učestvovala na svim radnim akcijama diljem domovine. Njen prvi komandant, pod čijim je rukovodstvom brigada odlikovana ordenom Bratstva i jedinstva, Boris Cepić, nedavno je diplomirao i već stupio na novu dužnost u privredi. Kad brigada krene na Autoput radovima će rukovoditi novi komandant.

Nedavno na sastanku Narodne omladine fakulteta bilo je življe no dosada. Među novim zadacima trebalo je da se riješi ko će ići u radne zadruge. Od rukovodstva je bilo predloženo da ide 100 studenata, i to 50 članova KPJ i 50 vanpartijaca s tim da pomognu u organizaciji zadruge svaki po mjesec dana. A svi bi htjeli! I statističar Jože Sparning izbrojao je 100 najboljih studenata starijih godišta.

Tih dana susreo sam pred fakultetom jednog mog zemljaka studenta, člana KPJ, i jednog studenta iz Drniša, takođe člana Partije. Pravdali su se. Ovaj moj Knjinjanin stalno je ponavljao:

— Dvadeset i pet! dvadeset i pet do sada! Jači smo od mnogih drugih kotareva. Za sada je već toliki broj registrovan, a biće ih još, zadnji nećemo biti.

— Pa i naš kotar nije zadnji, ako baš želiš da znaš, brani se Drnišanin. Pročitaj zadnji broj »Vijesnika« i vidjećeš što piše o mom kraju.

Nije to prvi put poslije značajnih odluka II Plenuma CK naše Partije kako čujem slične razgovore. Svugdje, gdje god stupaš u razgovor sa našim ljudima iste teme: u mojem kraju toliko i toliko radnih zadruga... u mojem kraju...

U velikoj smo utakmici — nije druge. Neslužbeni žiri, aktivisti raznoraznih struka, zvanja i položaja boduju svaku novu zadrugu i ne kriju, već otvoreno žele da njihov kraj ne bude zadnji na lestvici ovog velikog saveznog takmičenja za socijalističko selo.

4

U rodnom sam kraju, pod Dinarom. Želim da svratim u Polaču prije nego ovce krenu na suvate na ljetnu ispašu. Pod planinom miriše trava, izbujala, prokrala se između kamenjara i mami k sebi mladu jagnjad koju čobanj odjeljeno izjavljuju. Kamenjar se u prvim ljetnim danima izmjenio i miriše svojom florom i čovjeku i blagu. Okolo, sa raznih strana seoskog pašnjaka, dopire ćurlik svirale. Čobančići biraju najbolje mlade jaganjce i vrućim šilom provrću im rogove i vilaše ih. Sad neće više rasti slobodno i bez forme, već će stršati uspravno i kolutovima pokazivati koliko je godina prazu. Jaganjci neće da miruju, igraju se u prohladnom jutru, tek s časa na čas udare praporci, ždrijebad se izmješala s njima, mješaju se i klepke manje i veće, krš dobio nov izgled, kao da po njemu nisu nikada vršljale bande i palile i uništavale sve ono što uz ljude daje prirodi život.

Kućerci Polače smjestili su se uz same tabane Dinare. Zaseoke ne možeš prepoznati ako nije vedro. Stisli se uz planinu kao pilići pod kvočkom. U zaseoku Maglova je uprava zadruge »Partizanka«. Oko zaseoka malo je ziratne zemlje, a i ona išarana zakrpama pregrada — osiguranja da voda ne odloče ornicu. Za nepun sat — dva sve bi zemljište dobar momak propješačio uzduž i poprijeko. Samo, teško bi se proveo onaj koga bi za kaznu natjerali da preskače pregrade. Noge mu ne bi izdržale.

Stado od preko 600 ovaca kreće na suvate. Na novim teljicima koji su obavili vratove najjačih ovnova — vilaša udaraju klepke.

— Kućimo se, nije druge — govore zadrugari. Rat smo avršili bez i jedne ovce. Sve su nam potamanili. A sada, milina kretati za blagom i slušati zvon klepaka.

Njivice su još uvijek protkane zakrpama raznih usjeva. Tu ječam, tamo kukuruz, pa vinograd, pa krumpirište, i slično. Zadruga će prva otpočeti s primjenom plodoreda. Glavno je težište stočna hrana. Podižu se nove velike staje a umjesto šturih klasova ječma njive će prekriti mahunaste trave i lucerke, podići će se prvi silosi za stočnu hranu i na paketićima maslaca i na kolutovima sira pisaće oznaka: »Partizanka« — Polača.

5

Kad padnu magle vrh polja i poput maziva prljavo musavom bojom obviju oranice, desi se te stabljika ne donese zrnja. U narodu, za akav nepoželjan događaj postoji izreka »žito je magla pojela«. Ne znaš što je gore, ili kad »magla pojede žito« ili ak kada ga »sunce pozoblje«, kad zrnje ni ne nikne, već svareno istrune među grudama zemlje — u brazdi.

Po oslobođenju Dalmacije, pojedini angloamerički vojni novinari nosili su sobom, uz ostali pribor, poveće platnene vrećice pune bonbona. Bonbonama su mamili djecu, nastojeći da ih njihove kolege snime kako »gladne Jugoslovene« »humano« hrane (i to bonbonama!) vojnici zapadnih saveznika. Majke nisu dozvoljavale djeci da primaju bonbone. I sjećam se proljeća 1945. kako su djeca u šibenskom perivoju bježala od »saveznika« i dovikivala:

— Ne trebamo Čerčilovih darova otrovni su

Za rata, djeca po dalmatinskoj Zagori i gradovima jela su bobice smreke, a mlinski kamen mlivio je umjesto zrnja kočan. Takvim »hljebom« hranile su se i partizanske brigade.

Koliko bi se danas obradovali naši »kritičari« sa istoka, kad bi nas zahvatila elementarna nesreća, i kad naša polja ne bi donijela roda.

Žele nam da pomremo od gladi, da naše vršalice zamuknu, i berač umjesto pjesme otegne bugarenjem, pa da nas ucjenjuju. I pitaš se u čudu, tko bi to sada htio da bude snimljen »kako spasava gladne Jugoslovene«. Ko to želi da sa sličnim snimkom »obogati« riznicu marksizma-lenjinizma.

Vojin JELIĆ

KROZ ČASOPISE I LISTOVE

„JETA E RE" KNJIZEVNI CASOPIS NA SIPTARSKOM JEZIKU

Izišao je iz štampe prvi broj književnog časopisa na šiptarskom jeziku »Jeta e Re« (Novi život), organa Saveza kulturno-prosvetnih društava Kosova i Metohije.

Časopis ima neobično veliki značaj za dalji razvitak književnosti i kulturno-prosvenog života šiptarske manjine u Autonomnoj Kosovsko-metohijskoj oblasti. Njegova pojava pretstavlja dalji korak u radu na podizanju kulture šiptarskog naroda na Kosovu i Metohiji. Pored otvaranja velikog broja osnovnih škola, gimnazija i srednjih stručnih škola, u kojima se nastava obavlja na šiptarskom jeziku, i pokretanja većeg broja listova koji izlaze u ovoj oblasti, kao što su »Rilindija« (Preporod), organ Narodnog fronta Kosova i Metohije, »Zani i Rinis« (Glas omladine), organ Narodne omladine Kosmeta, zatim »Certusi« (Građevinar), organ građevinskih radnika, »Gazeta e Pionierve« (Pionirske novine) i više drugih, ukazala se potreba i za izdavanjem jednog časopisa, koji će se boriti za čistotu šiptarskog jezika i samim tim pomoći svima koji pišu u ovim i drugim listovima, kao i čitaocima, da upoznaju književni jezik.

Časopis »Jeta e Re« pretstavlja još jedan dokaz više pune ravnopravnosti Šiptara u socijalističkoj Jugoslaviji, u kojoj je zahvaljujući pravilnoj politici Komunističke partije Jugoslavije i druga Tita po nacionalnom pitanju, i njegovim dosledno marksističko-lenjinističkim rešenjem, omogućen svim narodima, po red ekonomskog i političkog, i puni kulturni razvitak.

Časopis ima zadatak da preko književnik radova, pesama, pripovedaka, kao i prevoda naših najboljih književnika, zainteresuje sve intelektualne radnike Šiptare da pišu u časopisu o najsvetlijim danima naše istorije, o Narodnooslobodilačkom ratu i Narodnoj revoluciji, da pišu o svetlim likovima drugova koji su pali za izvojevanje pune slobode šiptarskog naroda na Kosovu i Metohiji. U prvom broju časopisa mladi pesnik Sat Nokšići opevao je junačku smrt Bora Vukmirovića i Ramiza Sadika, narodnih heroja Jugoslavije. Ovim stihovima o junaštvu dvojice heroja izraženo je poštovanje i duboka zahvalnost naroda njihovoj borbi, koja im je pokazala put zajedničke borbe Šiptara, Srba i Crnogoraca na Kosovu i Metohiji. U pesmi se takođe govori o čvrstom savezu radnika i seljaka za koji su se borila i poginula dva heroja. U ovoj pesmi o zajedničkoj pogibiji Bora (Crnogorca) i Ramiza (Šiptara) govori se o bratstvu i jedinstvu koje je njihovom krvlju zapečaćeno. A to je i osnovni zadatak časopisa: čuvanje bratstva i jedinstva Šiptara, Srba i Crnogoraca, te najveće tekovine, Narodnooslobodilačkog rata.

Pišući o Narodnoj revoluciji i naporima radnih masa za izgradnju socijalizma, mladi književnici doprinešće razvijanju socijalističkog patriotizma. Na stranicama časopisa kazivaće istinu o novoj Jugoslaviji, o neviđenom poletu radnih masa, o borbi za izvršenje prve Titove petoletke, o svakodnevnim uspesima i rezultatima, što će ujedno poslužiti kao dalji potstrek našim radnim ljudima, a istina o izgradnji socijalizma, o radnom heroizmu, o krupnim rezultatima izvršenja plana i razvitku nacionalne kulture, biće najbolji odgovor svim klevetnicima naše Partije i zemlje.

Časopis će tretirati i probleme iz oblasti književnosti i pružiće dragocenu pomoć mladim književnicima Šiptarima u njihovom izgrađivanju, što se najbolje vidi iz članka Esada Mekulia, objavljenog u prvom broju, i koji će svakako korisno poslužiti svim Šiptarima koji se bave pisanjem. U svome članku on pored ostalog ističe da je potrebno pristupiti smelije književnom radu jer je naša Narodna revolucija zbrisala sve smetnje koje su stajale na putu razvitka književnosti. Časopis pruža široku mogućnost mladim književnicima-Šiptarima da u njemu sarađuju i time doprinesu razvijanju nacionalne kulture.

Prikupljanju narodnih pesama i folklora uopšte časopis poklanja znatan deo svojih stranica. Prikupljanje narodnih pesama doprineće u mnogome čuvanju i negovanju borbenih tradicija šiptarskog naroda.

Izdavanje ovog časopisa, sa čijih će se stranica mladi književnici Šiptari boriti za pobedu istine o našoj Partiji i našoj zemlji, ima poseban značaj naročito danas, kada rukovodioci Sovjetskog Saveza i zemalja narodne demokratije preko svog ogromnog propagandnog aparata, putem kleveta i laži, nastoje da ocrne svetlu borbu našeg naroda, i da ometaju izgradnju socijalizma u našoj zemlji, služeći se podvalama, nepoštenjem i provokacijama.

D. Mugoša

Naša njiva u Pančevačkom ritu

Na malom skveru pored ulice Đure Đakovića okupljaju se frontovci Odlazimo na šestodnevni rad u prostrani Pančevački Rit. Sunce osvetljava šareni skup žena, muškaraca i dece, a glasni pozdravi prekidaju gra ju razgovora:

— I ti si došla!. E, ovoga puta mi ćemo uzeti zastavicu!

Krećemo čvrstim ujednačenim korakom. Pokret ka istom cilju čini nas jakima, osećamo snagu kolektiva, moć drugarstva.

Voz već čeka. Uskačemo u vagone, smeštamo se, polazimo. Isprva osećamo jak miris svežih koža sa Klanice, ali pri prelazu preko mosta, zahvata svežina velike reke koja blješti na suncu. Udišemo njen hladoviti vazduh i stižemo na drugu stranu. Presecamo polja i livade prošarane cvećem raznolikih boja.

Sada u vagonu počinje razgovor. Jedna do druge sede pored mene drugarice Draga, Zorka, Darinka i Rada, poznate sa mnogih naših zajedničkih akcija. Draga je najveselija. Njeno okruglo lice sa malim prćastim nosom, njene vesele oči čine svaku njenu primedbu šaljivom. Mnoge žene bi rado pričale kako su se otrgle od kućevnog posla za čitavu nedelju dana, kako su sve udesile i spremile, kako su uspele da uproste ili bolje organizuju domaćinstvo, i kako će se njihovi snaći bez domaćice, ali Dragine upadnice izazivaju svakog trenutka kikotanje.

Na stanici u Kovilovu neko vreme traje gužva ali se ubrzo pofrontimo i slušamo pozdravne reči našeg načelnika, Anđelka Bukvića.

Drum nas vodi kroz sjajno zelenilo obnovljenih polja. Okruženi smo mirisom sveže zemlje, jasnom svetlošću neba, tihim žuborenjem miliona živih biljaka koje se neprekidno pokreću i rastu na ovoj dobroj, vernoj zemlji.

Prolazimo pored niza novih obora za svinje, pored nepreglednih polja krompira, bundeva, luka i graška, pored sabirne stanice i lepih, belih kućica u baštama. Susrećemo sa radosnim usklicima zahuktale traktore, čiji visoki i debeli prednji gumeni točkovi prelaze lako i sigurno preko svih prepreka, dok upregnute prikolice kao ogromni skakavci poskakujući trče za njima motorima.

Evo i našeg prenoćišta! Ova nova tek sazidana velika zdanja sa visokim prozorima docnije će služiti kao staje. U njima su po tri reda drvenih kreveta sa prepunim slamaricama beli čaršavi i po dva topla vunena ćebeta...

* * *

Prvi dan rada. Posle jednočasovnog hoda stižemo na njivu obraslu visokim i gustim kukuruzima. Rosa je okitila njihovo lišće krupnim, sjajnim kapljicama. Beličasti horizont odvaja se od dalekog tamnog zelenila. Sve što oko može sagledati samo je zelena ravnica, i nebo. Zemlja je potpuno prekrivena teškim lelujavim ćilimom, te nema ni traga sjajnoj, masnoj crnici.

Stotine ljudi zauzimaju svoja mesta. U redovima stotine motika već su u zamahu. Ulazeći u brazde na svakom koraku nailazimo na bodljikavi korov, na visoku travu i gusto izrasle stabljike kukuruza. Ravnomernim udarcima krčimo put sve dublje i dublje, oslobađamo najdeblje stabljike kukuruza njihove suvišne braće, kidamo i čistimo korov motikama i rukama. I, gle, ubrzo proviruje crna zemlja između stabljika. Sa kraja brazde gledamo iza nas dug red pravilno proređenih kukuruza i, ohrabreni uspehom, osvajamo drugu brazdu. Kopamo, kidamo, čistimo.. i već smo u trećoj, četvrtoj... Sve naše misli sažete su u upornu želju: da očistimo korov, pomognemo zemlji da lakše diše, istrgnemo biljku iz zagrljaja parazita, pružimo joj slobodu, svetlost, sunce i čisto parče zemlje koje joj pripada, na kome će ona bujati.

Podne. Na drumu čekaju kola puna velikih kanti hrane, hleba, vode i posuđa. Lagano ostavljamo motike i prilazimo na ručak.

— Pogledajte, drugovi! — uzviknu Bukvić pokazujući široko polje sa stotinama obrađenih brazdi. — Pa ova je njiva progledala, kao da je oči otvorila!

Ozbiljno lice našeg načelnika ozarenо je radosnim detinjim osmehom. Omalen i hitar, sa krupnim pegama na belom licu i izrazom jake volje u crtama, Bukvić je osvojio sve brigadiste svojom vedrinom i istrajnom marljivošću. Stalno idući iz brazde u brazdu prilazio je svakome, uzimao motiku i znalački kopao, objašnjavajući kako se ovaj posao obavlja lakše i bolje. Neumorno, uprkos svojoj hromoj nozi — rana iz Pete ofanzive, — on sada, zajedno sa svima nama, vodi upornu borbu protivu korova, isto onako kao što je u ratu sa svešću pravog komuniste, vodio borbu protiv fašista.

— Bila sam u istoj brigadi sa Bukvićem, — priča Jelena, vitka, crnomanjasta studentkinja iz Bosne, — uvek je bio istrajan!

* * *

Već četiri dana radimo na »našoj njivi«, praćeni na smenu toplom sitnom kišom i blještavim suncem. Svaki od nas radi zaista kao na svojoj sopstvenoj njivi. Najhitriji pomažu starijima da što pre završe brazdu, pa da zajedno krenemo stotinu metara napred. Svakoga sata kolona se pomera, svakoga dana osvaja veliku teritoriju, a sve to uz priču i šalu, ra deći predano i složno, sve bolje, sve umešnije.

Petoga dana prolazimo pored traktorske stanice, gde bi se naši koraci uvek usporili; sad krećemo udesno, drumom. Sitna kiša je prestala, nebo se razvedrilo i eto, odjednom smo posle toliko dana ugledali u daljini naš Beograd, njegove kupole i tornjeve, zgradu »Borbe« i palatu »Albanija«.

Pored nas prolaze kamioni natovareni povrćem, a pored druma stoji drvena natstrešnica pod kojom sede mnogobrojne žene sa belim povezačama i slažu luk u velike veze.

— Odakle sti vi, drugarice? — pitaju žene iz naše brigade.

— Iz Valjeva! — dovikuju nam one. — Mi smo AFŽ iz Valjeva.

— Kada ste stigle?

— Pre dve nedelje. Ostaćemo još dve!

Htela bih da stanem i porazgovaram sa njima, ali moja brigada žuri na rad: treba da ispunimo naš dnevni zadatak. Okrećem glavu u brzom hodu, mašem Valjevkama, a one otpozdravljaju.

Pred nama je brdo dugačkih čamovih kočeva. Brigadisti se brzo razvrstavaju, poneki dahvataju kočeve, stavljaju na ramena i polaze u polje, gde smo mi već prionuli na rad. A polje je toliko široko da se tamo na kraju jedva i raspoznaje figura čoveka. Prekriveno bujnim zelenilom, po negde prošarano lakim bojama poljskog cveća, ono odiše skoro opipljivom vlažnom svežinom. Ali cveće nas sad ne privlači: mi ga nemilice kidamo i bacamo kao ostali korov, jer i ono davi korisne biljke, ometa razvoj nebrojenih sadnica paradajza.

— Smrt korovu! — čuje se glas našeg Bukvića. — Drugovi i drugarice, danas se naše tri čete takmiče!

I čete su već zauzele podjednake parcele. Komandiri raspoređuju brigadiste. Počinje takmičenje. Čupamo korov obema rukama, smeštamo biljku, sa još zelenim plodom paradajza na očišćenu crnu zemlju, otkidamo po neku zaostalu travku, i, već smo brzo prešli u drugi red, pa u treći, četvrti... Trćećim korakom osvajamo navu parcelu, sve hitrije oslobađamo biljke nezdravog zagrljaja puzavica i boca, sve više otkrivamo žitku crnicu.

Iza nas čuju se glasovi drugova i udarci čekića: drugovi pobijaju kočeve. Dok zagledamo red kočeva već je eno, prva četa zauzela novu parcelu!.. »Brže! Brže!« — dovikujemo jedan drugome, i smejući se, kao deca, trćimo napred, da bi što dalje odmakli.

Podne. Visoki oblaci prekrili nebo. Sunce proviruje samo na trenutak, kao da je provirilo kroz uzani prozor i pogledalo dokle smo stigli. Ali ni o no ne može više prepoznati ovu njivu. Zar je to ona ista poljana, do pre nekoliko sati prekrivena gustim korovom, iz kojeg su se jedva izdvajali reckasti listići paradajza i svetlozelene loptice nezrelog ploda? Ne, ova njiva sada izgleda kao umivena i očešljana. Na tamnom ćilimu zemlje uzdižu se pravilno raspoređene biljke.

— Ma, ovaj ti je korov pravi fašizam! Treba ga nemilice satirati! — kaže drug Bukvić. I ponovo igra na njegovom licu onaj detinji osmejak.

*

Poslednji naš radni dan... Sitna kiša čas pada, čas prestaje. Vlažna zemlja lepi se za motike. Opet smo na »našoj« njivi kukuruza. Ali sad sve teže i sporije prolazimo kroz brazde, psujući nevreme. Skidamo blato sa cipela, čistimo motike od nalepljene zemlje. Još pre podneva prekidamo rad i odlazimo u šumicu u dnu livade da sačekamo dok stane kiša. Poneko se žali na vlažne cipeli. Ali mi se ubrzo snalazimo: skupljamo suvarke i suvu travu pod drvećem, palimo vatre. Isprva kulja samo beličast dim, koji štipa oči, ali pod njim se već razgara plamen i zahvata suve grančice, zagreva nas prijatnom toplotom. Bukvić je među nama. Gleda u vatru ozbiljno, mirno, kao neku dobru poznanicu. Odjednom iznenadnim pokretom zatura kačket na potiljak i vo selo kaže:

— Ma, ovo ti je prava partizanija!

* * *

Kiša sipi dok nas kola voze na stanicu. Ostavljamo naše njive, naša sve ža i rosna jutra.

— Zdravo! — dovikujemo oprštajući se od naših polja.

Kao da je ista misao prostrujila kroz redove brigadista odjednom se ori složan pozdrav:

— Doviđenja!

Julija NAJMAN

REDAKCIONI ODBOR:
Jovan Popović, Čedomir Minderović, Marijan Jurković, Ivan Potrč, Vjekoslav Kaleb, Isak Samokovlija, Janko Đonović, i Dmitar Mitrev

PRETPLATA ZA KNJIZEVNE NOVINE
Za našu zemlju na 3 meseca 35 dinara, na 6 meseci 70 dinara i na godinu dana 140 dinara
Za inostranstvo: na 3 meseca 50 dinara, na 6 meseci 100 dinara i na godinu dana 200 dinara
Rukopisi se ne vraćaju.
Broj čekovnog računa t—9060728
Poštanski fah 311

Odgovorni urednik: Jovan Popović, Beograd, Francuska broj 7 — Štamparija »Borba« Beograd, Dečanska 31.